

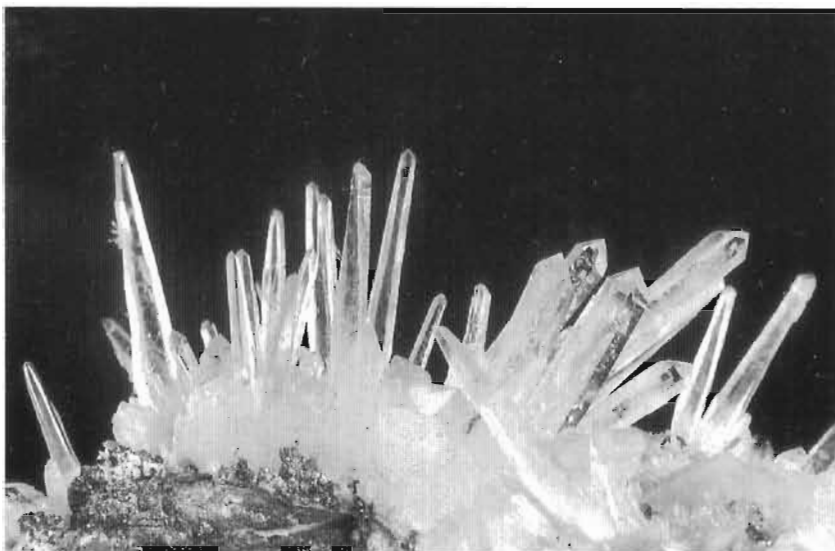

SPELEO

43

2005

Drúza křišťálu z Baia Sprie (foto R. Brandstetter).

Rudná hora s úpravnou v Baia Sprie (foto P. Pauliš, 2004).

1. strana obálky: Zatopená Stará Rasovna při povodni dne 19.3. 2005 (foto J. Vít).
4. strana obálky: Jeskyně Javorka – Rozcestí pod Javorkou (foto J. Novotný).

OD REDAKČNÍHO „KRÝGLU“ (ÚVODNÍK)

Milí přátelé,

je začátek roku 2006 a do Vašich rukou se dostává poslední číslo roku předchozího. Byl to rok vcelku úspěšný, protože jste si díky dotaci Ministerstva životního prostředí ČR mohli v roce 2005 přečíst hned čísla tři. V této souvislosti doufáme, že si každý z Vás v nich našel nějaký ten článek, který ho zaujal, ať už byl spíše odbornějšího charakteru nebo naopak nějaký úsměvný článek, který s nadsázkou popisuje věci minulé. Podobně by tomu mělo být i v tomto roce, neboť jak se zdá, byly i pro letošní rok projektu Speleo přiděleny grantové prostředky.

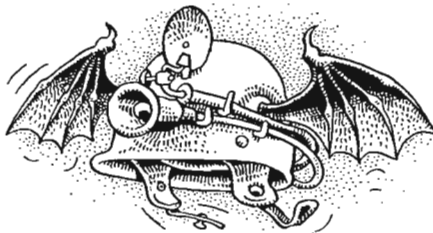
Jak jste se mohli dočíst v oběžnicích, původní redakční rada, která měla Speleo pod „patronátem“ od čísla 33, se stává minulostí a od následujícího čísla se tato změna začne naplno uplatňovat. Vlastně bychom měli mluvit spíše ediční radě, protože je jedna pro veškeré tiskoviny ČSS. Jejím předsedou byl ustaven Milan Geršl. V praxi se tyto změny projevují například společnou e-mailovou adresou pro všechny příspěvky: redakce@speleo.cz, s tím, že

všichni členové ediční rady mají v současnosti lepší přehled o zasílaných příspěvcích. Doufáme, že tyto změny povedou ke zkvalitnění všech vydávaných tiskovin a ty budou mít stále Vaši přízeň. Sebelepší organizační změny však nedokážou nahradit hojně množství příspěvků, ve kterých se s ostatními podělíte o své zkušenosti a výsledky z krasového, ale i jiného bádání. Samozřejmě jsou nadále vítané i úsměvné příběhy, které jsou milým zpestřením v této někdy až poněkud těžké četbě a dokážou zaujmou i naprostého lajka. Samozřejmě našim cílem je příliš nezasahovat do poskytnutých materiálů, ale na druhé straně je potřeba udržovat určitou míru věcné správnosti publikovaných skutečností, ale také úměrnost, jinými slovy – počet stránek by měl být úměrný významu popisovaných skutečností. Veřme, že tato slova neodradí a budeme zaplaveni hojnými příspěvky, za což bychom předem poděkovali.

Zbývá tedy jen popřát, ať je rok 2006 lepší než byl ten předchozí.

Za ediční radu Jan Vít

AKTUÁLNÍ INFORMACE

Zprávy z předsednictva

Vážení kolegové, milí kamarádi,

uplynuly další měsíce a je mojí milou povinností Vás opět informovat o aktivitách předsednictva ČSS.

Jedním z nejdůležitějších rozhodnutí nedávno předsednictvem učiněným, je přeložení místa konání Speleofóra v roce 2006 a to z Rudice do Sloupu. Rozhodnutí, které nevznikalo lehce, neboť

Speleofórum v Rudici se stalo již tradicí a všichni máme v paměti přátelskou atmosféru těchto setkání, stejně jako výbornou organizaci a servis ze strany pořádající rudické skupiny.

Bohužel prostory, v kterých se uplynulé ročníky konaly, již přestaly svoji kapacitou vyhovovat vzrůstajícímu zájmu o dnes již nejvýznamnější setkání jeskyňářů, nejen v rámci ČSS, ale i celé ČR.

Vedení snahou o co nejlepší, ale zároveň také nedostupnější prostory pro konání Speleofóra jsme nakonec zvolili kulturní centrum ve Sloupu, jehož kapacita, jak vlastního sálu, tak nezbytného zázemí, je oproti Rudici téměř dvojnásobná. Rovněž kapacity a možnosti ubytování a stravování jsou ve Sloupu schopny uspokojit všechny stávající i nové účastníky.

Společně s pořádací skupinou Tartaros, která převzala pořadatelské „žezlo“, se proto již dnes můžeme těšit na jubilejní, 25. ročník Speleofóra, který se uskuteční v novém, důstojném prostředí, na jednom z nejvýznamnějších míst naší speleologické historie.

Po letošní, jak věřím, na dlouhou dobu konečné, personální změně na místě sekretářky ČSS, se dalším krokem k efektivnějšímu fungování sekretariátu objevila nutnost změny způsobu vedení členské databáze, k čemuž jste již obdrželi nezbytné formuláře, o jejichž pečlivé vyplnění Vás tímto žádám. Rovněž vedení evidence majetku bychom rádi převedli do modernější databáze, čemuž bude předcházet jeho důkladná inventarizace. Také naši bohatou knihovnu a všechny archiválie nahromaděné na sekretariátě chceme v tomto duchu pečlivě zrevidovat, uspořádat a katalogizovat. K tomuto účelu již dnes částečně slouží internetová aplikace „archiv ČSS“, dostupná na našich internetových stránkách, která je postupně doplňována jednotlivými

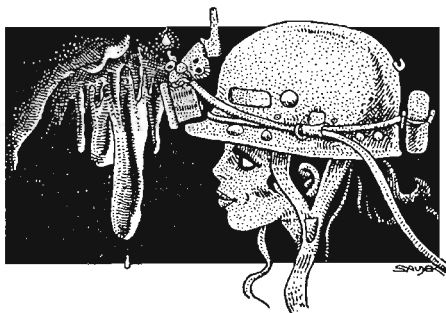
tituly. V budoucnu, po dobudování její struktury, bude nabízet stejnou službu také všem ZO, které o uspořádání svých archivů touto formou projeví zájem. Změn doznají v nejbližší době i samotné internetové stránky, které budou přesunuty do modernějšího a spolehlivějšího programového prostředí a této změny bude využito i pro jejich nové, přehlednější uspořádání.

O všech aktivitách předsednictva jste průběžně informováni prostřednictvím oběžníků, zasílaných bezprostředně po každém zasedání, dnes již téměř výhradně elektronickou poštou.. Často však slyším z Vašich řad postesk na Vaše kolegy, či dokonce předsedy Vašich ZO na pozdní předávání těchto informací. V takovém případě není nic jednoduššího, než požádat na sekretariátě o zaslání oběžníku na více členů vašich ZO. V budoucnu potom počítáme s umisťováním všech oběžníků a dalších důležitých sdělení v neveřejné sekci na našich internetových stránkách, kde budou dostupné všem registrovaným členům.

V novém roce 2006 Vám všem přeji hodně objevů a krásných zážitků.

Zdeněk Motyčka
předseda ČSS

DOMÁCÍ LOKALITY

Velká voda v povodí Punkvy – březen 2005

Dostál Ivo Český hydrometeorologický ústav, Kroftova 43, 616 67 Brno

Začátek března 2005 byl ve znamení nízkých teplot mezi -15 až -20 °C. Sněhu bylo ve Sloupu 59 cm, v Protivanově 50 cm a zdrojnice Punkvy byly zcela

zamrzlé. Přitom, přes nízké teploty, zhruba do 13.3. sněžilo. Nejvíce sněhu bylo ve Sloupu dne 10.3. 65 cm a v Protivanově 12.3. 58 cm. Od 13.3. už přes

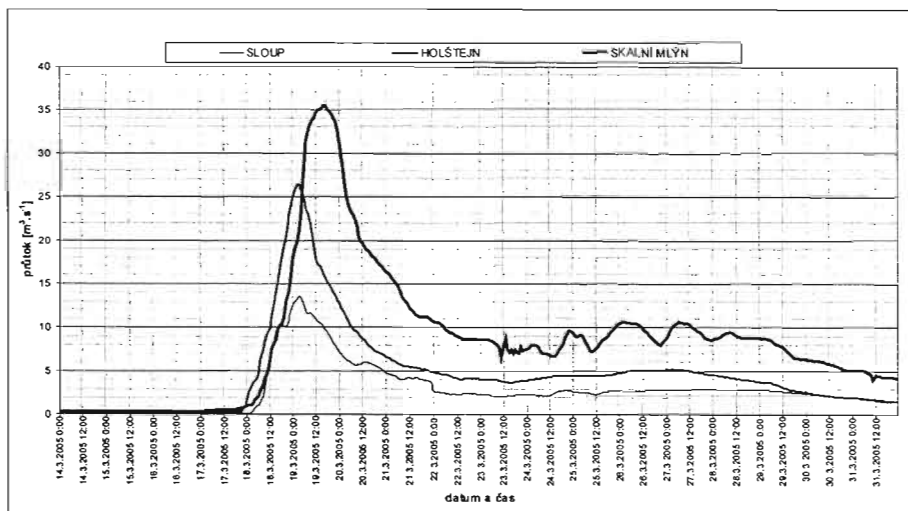
Obr. 1. Vodoměrná stanice Holštejn 19.3.2005 (foto M. Mrázek)

Obr. 2. Vodoměrná stanice Holštejn srpen 2005 (foto I. Dostál). Fotografie (obr. 1 a obr. 2) dokumentují rozdíl v průtocích na profilu.

poledne byly teploty nad bodem mrazu a od odpoledne 15.3. do 14 hodin 19.3. již nemrzlo. Maximální denní teploty byly 17.3. kolem 12 až 13 °C s denním průměrem 17. – 18.3. kolem 8 °C. Vlivem oteplování klesla výška sněhové pokrývky shodně v obou stanicích na 22 cm a dne 17.3. její vodní hodnota stoupla ve Sloupu na 79,8 mm a v Protivanově na 114,0 mm. Do toho začalo ještě 18.3. pršet a z předěšlých dvou mrazivých měsíců

byla půda promrzlá. Byla to tedy nejhorší možná kombinace – promrzlá půda, vysoká vodní hodnota sněhu, prudké oteplení a prudký déšť - našťastí ne příliš vydatný – pro patřičnou odezvu v tocích navíc pokrytých silnou ledovou pokrývkou (samozřejmě mimo Punkvy, kde byla nejnižší teplota vody před oblevou 3,8 °C a po ní 19.3. z tání 1,5 °C). Mírný vzestup hladin začal již 16.3. a na rychlosti nabral v pozdních večerních hodinách dalšího dne. Ještě

Obr. 3. Průměrné hodinové průtoky ve vodoměrných stanicích Holštejn, Sloup a Skalní mlýn za období 14.3. - 31.3. 2005.

18.3. kolem osmé hodiny ranní tekla voda ve Sloupském potoce po zamrzlé hladině, zatímco na Bílé vodě v Holštejně už v tu dobu byla ledová pokrývka rozlámaná a s vodou už šly ledové kry. Prudký vzestup průtoků vody kulminoval až v ranních hodinách dne 19.3. v Holštejně ve 2 hodiny za vodního stavu 212 cm, což odpovídalo průtoku vody $26,8 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ (specifický odtok $464 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$) a době opakování 20-50 let. Ve Sloupu to bylo o 3. hodině ranní za vodního stavu 146 cm při průtoku $13,7 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ (specifický odtok byl $225 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$), což byl průtok vyskytující se jednou za 10-20 let. Průtokem podzemím a částečně i předpouštěním vody z Punkevních jeskyní se kulminace ve vodoměrné stanici Skalní mlýn zpozdila a transformovala, takže ke kulminaci průtoku došlo téhož dne až v 15 hodin za vodního stavu 159 cm a průtoku $35,5 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ (specifický odtok byl $267 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$) s dobou opakování 20 let. V Holštejně to byla největší voda za celou dobu pozorování, tj. od roku 1968, ve Sloupě za stejnou dobu druhá největší, protože v květnu roku 2003 tam protékalo v kulminaci $28,0 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ a byl to průtok o něco větší než 100letý (Dostál 2003). Ve Skalním mlýně se jednalo o třetí nejvyšší průtok od začátku vyhodnocování průtoků, tj. od roku 1923 (nejvíce vody protékalo dne 14.5.1962, a to $45,8 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ a druhý v pořadí byl průtok $43,0 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ ze dne 17.7.1927). I tím, že se jednalo o značné průtoky, které nepocházely z krátkodobých prudkých přívalových deštů ale jejich průběh byl naopak delší, došlo k velké změně koryt toků zvláště u Bílé vody v Holštejně. Koryto Bílé vody se změnilo k nepoznání a došlo k jeho prohloubení skoro o půl metru. Střední rychlosti vody byly v tomto případě kolem $2 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ a maximální povrchová rychlost byla kolem $3,5 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ a tyto rychlosti vody přemisťovaly i metrové balvany. Od 18.3. do konce měsíce proteklo vodoměrnou stanicí Holštejn $6,78$ milionů m^3 vody, Sloupem $4,13$ a Skalním mlýnem $12,0$ milionů m^3 vody. Nejvyšší denní odtoky vody byly shodně u všech stanic dne 19.3. a to v Holštejně $2,61$ milionů m^3 , ve Sloupě $0,917$ a ve Skalním mlýně $2,58$. Pro ilustraci jsou v grafu (na předchozí straně) zobrazeny průběhy průtoků vody ve stanicích Holštejn, Sloup

Obr. 4. Vodoměrná stanice Holštejn 13.9.2005, měření průtoků, změřený průtok $7,52 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ (foto I. Dostál).

i Skalní mlýn. Jak to vypadalo v Holštejně, je vidět z fotografií.

A jak se na jižní Moravě říká, že velký otec mívá několik dětí, tak 13. září 2005 prudká bouřka nad severní částí Moravského krasu znamenala opět mimořádně zvýšené průtoky ve stejné oblasti jako na jaře. Z předběžných zpráv spadlo v Protivanově $55,8 \text{ mm}$ a v Holštejně kolem 22 mm srážek a je pravděpodobné, že v jádru bouřky byly srážky ještě větší. V časných ranních hodinách v Holštejně protékalo kolem $12 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ (2-5letý průtok), ve Sloupu $4 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ (jednoletý průtok) a ve Skalním mlýně po ovlivnění průtokem podzemím a při vypouštění vody z Punkevních jeskyní kolem $13,5 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ (jednoletý průtok). V tomto případě jde o předběžné vyhodnocení, protože limnigrafické záznamy v době uzávěrky tohoto příspěvku jsou ještě na stanicích a k podrobnému vyhodnocení teprve dojde.

Děkuji D. Hyprovi za přátelskou pomoc při přípravě celého článku.

Literatura:

DOSTÁL I. (2003): Hydrologické vyhodnocení povodně v květnu 2003 ve Sloupu a jeho blízkém okolí.— Speleo 37, 6-9. Česká speleologická společnost. Praha.

Přehled speleologických prací provedených v jeskyni Ponoru Lopače v období 1995 – 2005

Střelec Petr¹, Doležal Filip¹, David Robert¹, Musil František, Hypr Dušan¹
(¹ ZO 6-16 Tartaros)

Dnes chodíme pracovat do nového Lopače vyprošťovací šachtou kolem pamětní desky Honzy Šimečka. Připomíná nám, že na cestách k poznání se bohužel stávají i tragédie. Je to už deset roků. Tak rychle běží čas. Někdo se ptá proč a za jakou cenu. Na takové otázky však rozumné odpovědi nebývají, stejně tak, jako když spadnete v horách nebo když vás srazí auto. Prostě už tady nejste a možná někomu chybíte. Řada z nás, členů skupiny Tartaros, Honzu znala. Byl to fajn kluk a vážili jsme si ho.

Vyprošťovací šachta náhodnou shodou okolností zastihla neznámé volné prostory v délce asi 70 m. Umožnila tak další průzkum jeskyně propadání Lopače. Ještě v roce 1995 speleopotápěči objevili za dalšími dvěma sifony pokračování řečiště podzemního toku v délce 45 m (ZO ČSS I-04 a I-05). Další pokračování jeskyně po proudu potoka však bylo zataraseno sutí. Tehdy jsme prostory za sifony viděli jen na videu.

Snažili jsme se sifony vyčerpát nebo najít jinou cestu a obějt je. Byly prozkoumány komíny ve stropích chodeb podzemního řečiště a postupně byl uvolňován přítokový kanál Tulení chodby. V roce 1997 byly zahájeny práce v chodbičce, která skýtala naději na obějtí obou dvou sifonů horním patrem. Tato chodbička o průměru kolem 1 – 2 m² byla zcela zanesená potočným sedimentem a hlinou. Práce zde pokračovaly v průběhu dalších několika let. Významného pokroku bylo dosaženo použitím technologie hydrotěžby pro odstranění sedimentů (po vzoru a s pomocí jeskyňářů z Býčí skály – ZO ČSS 6-01 obr. 1).

V roce 2000 byl proveden pokus o vyčerpání dvojice sifonů znemožňujících práce a průzkum koncového závalu na podzemním toku Lopače. Ve spolupráci s potápěči bylo nataženo potrubí od čerpadel za sifony. Posledních několik kubiků vody se však nepodařilo vyčerpát pro technické problémy s čerpadly a hadicemi.

Práce v horní chodbičce nad sifony byly úspěšnější. V roce 2001 bylo vyklizeno již celkem 42 délkových metrů. Chodbička vyústila pod stropem v poslední dómovité prostoře tehdy známého systému jeskyně Lopače nedaleko od koncového závalu. Tím bylo usnadněny práce v závalu. Po několika akcích

byl balvanitý zával v délce 30 m zdolán a zabezpečen výdřevou a dalšími zpevňujícími prvky. Za závalem byla objevena dómovitá prostora s několika komíny. Dóm o rozměrech 25 x 7 x 7 m byl nazván podle data objevu Velikonoční dóm. Odtud byl sledován volný úsek podzemních kaňonovitých a meandrujících chodeb se dvěma vodopády v celkové délce 250 m. Potok Lopač odtéká za druhým vodopádem dál do neznáma 30 m hlubokým sifonem (Střelec 2001, Střelec 2002, Doležal F., 2002). Potápěči zkoumali odtokový sifon, ale překonat se jim jej bohužel nepodařilo (Záruba I., 2002).

V letech 2001–2003 se uskutečnil průzkum komínů a výkopové práce na zajímavých koncových místech. Největší pozornost byla věnována dvěma menším chodbám v okolí druhého vodopádu nad odtokovým sifonem. V horní z nich se zdá, že chodba je vyšším patrem toku Lopače, ale současně sem již vyústí také větve vertikální zóny Blažkova závrtu. Postup je náročný a chybí prostor na odval. Druhá, spodní chodbička je těsně pod vodopádem u odtokového sifonu. V tomto místě však zřejmě s prostorou druhého vodopádu původně nesouvisela. K propojení došlo až po erozním prořežání mezistěny v meandru spodního vodopádu směřujícího do odtokového sifonu. Rozměry spodní chodbičky jsou

Obr. 1. Lopač – hydrotěžba v horní chodbě nad sifony (foto J. Slonek)

Fig. 1. Lopač – hydro-mining in upper corridor above siphon II. and III. (Photo by J. Slonek).

v průřezu kolem 1 – 1,5 m² a chodbička je zahliněná.

Průběh chodeb jeskynního systému byl zmapován. Přehled mapovacích prací v podzemí „Šimečkova“ Lopače je uveden v tabulce č. 1. Dále byla provedena geologická dokumentace fluválních sedimentů, geologická dokumentace stavby devonských vápenců (Hypr 2003) a stopovací zkouška (Zeman, Bruthans 2002).

Situace Lopače byla vytyčena i na povrchu a pro zpřesnění bylo uskutečněno měření radiomajákem. Na základě měření byl do hloubky 40 m, do komína v úseku mez oběma vodopády, navrtán vrt o průměru 115 mm. Vrtem bylo protaženo potrubí na čerpání vody, kabeláž přívodu elektrického proudu a telefonní linka pro náročnou dvoutýdenní akci příprav a čerpání odtokového sifonu. Vlastní čerpání probíhalo v červnu 2004 po dobu 8 dnů.

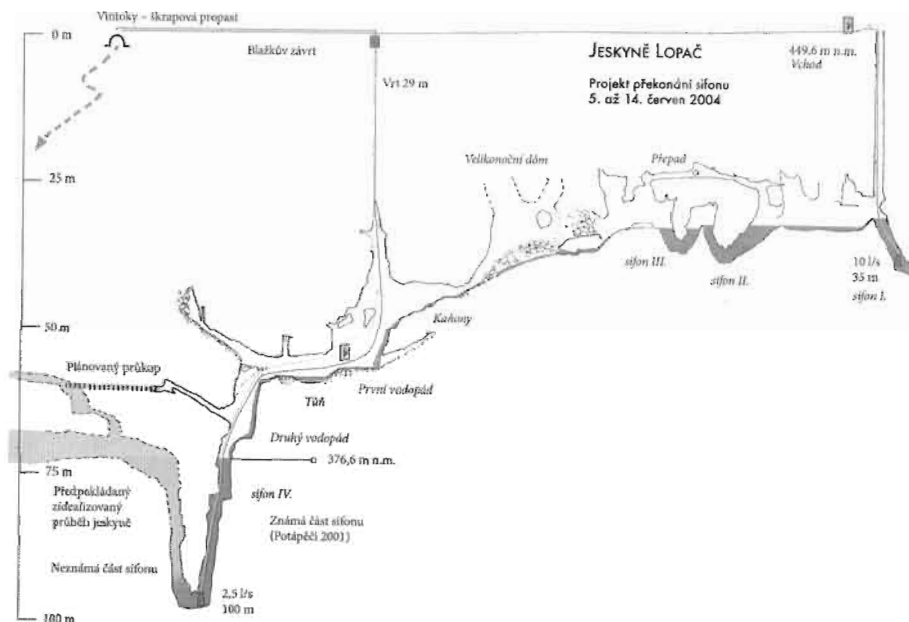
Situace s optimistickým předpokladem projektu je na obrázku č. 2 a průběh čerpacího pokusu je patrný z grafu na obr. č. 3. Zřetelně jsou vidět výpadky linky

sedmi čerpadel a přerušení čerpání při technických potížích a manipulacích s čerpadly a hadicemi. Ostatně čerpáno bylo z hloubky 75 až 95 m. Sifon se však překonat nepodařilo.

Po jarní povodni v roce 2005 bylo opět prozkoumáno potápěči „dno sifonu“. Bahno, které bývalo na dně, bylo povodní z prostoru sifonu odplaveno. Sifon v této části přechází do šikmo klesajícího kanálu s písčitým a štěrkovým dnem. Do budoucna je uvažováno provedení dalších akcí včetně čerpání odtokového sifonu.

V systému ponoru Lopače je také zkoumán přítokový sifon ve staré části Lopače, jímž přitéká voda od ponoru Lopače a Mlýnářova propadání. Zde bylo čerpáním směsi vody a bahna dosaženo v září 2005, v hloubce 20 m pod normální hladinou jezera sifonu, vodorovného, zčásti zabahněného kanálu. Pro technické potíže s čerpadly byly práce přerušeny.

Boj s přírodou a snaha o naplnění touhy po

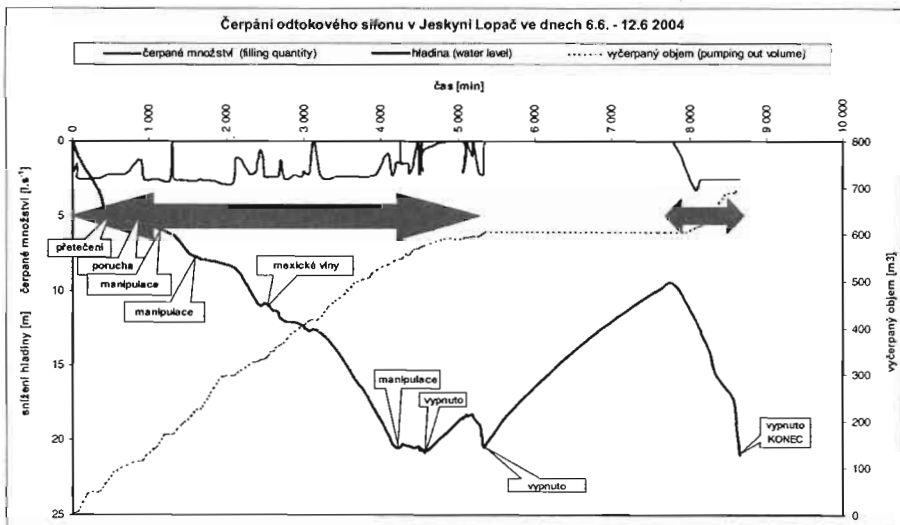

Obr. 2. Schématický řez části jeskyně Lopač od vyšňofovací šachty k odtokovému sifonu (Audy M., Musil F., Doležal F., 2004).

Fig. 2. Schematic cut of parts of the cave Lopač, from wrecking shaft to outlet siphon (Audy M., Musil F., Doležal F., 2004).

1995	Lopač (Šimečkův, 581/I), vchod až sifon (bod 10)	Hypr Dušan, Koudelka Petr, Bartoň Miroslav, Hypr Mikuláš, Dohnalová Petra, Kratochvíl Radim
1996	Lopač (Šimečkův, 581/I), bod 10 – sifony - Zával	Geospeleos 1-05, Zlatý kůň 1-04
1998	Lopač (Šimečkův, 581/I), chodba nad sifony 1. část	Hypr Dušan, Hrušáková Milana
2001	Lopač (Šimečkův, 581/I), chodba nad sifony - Zával	Hypr Dušan, Hrušáková Milana
2001	Lopač (Šimečkův, 581/I), Zával – Velikonoční dóm až bod 8 v meandrech	Hrušáková Milana, Kratochvíl Radim, Kaplan Petr, Hypr Dušan
2001	Lopač (Šimečkův, 581/I), bod 8 přes vodopády – odtokový sifon	Hypr Dušan, Hrušáková Milana, Dolníček Vladimír
1998 až 2003	Lopač (Šimečkův, 581/I) Rozšiřující - doplňující měření	Musil František

Tab. 1. Přehled mapovacích prací v podzemí „Šimečkova“ Lopače.

Obr. 3. Graf čerpání odtokového sifonu v jeskyni Lopač (Hypr D., Doležal F., 2004).

Fig. 3. Graph pumping of outlet siphon in the cave Lopač (Hypr D., Doležal F., 2004).

poznání a objevení nových prostor a cest podzemních toků v Moravském krasu stále pokračují. Je to náročný koníček. A ono se třeba nic neobjeví, nebo vy u toho zrovna nejste. To ale nevadí, protože důležitější je přátelství a spolupráce lidí různých povah, profesí a věku. Je to část našich životů a bývá u toho legrace. Ale jak už to na světě chodí, někdy se i něco pokazí.

Literatura:

- DOLEŽAL F. (2002): Hydrotěžba v Lopači.– Speleofórum 2002, 14-15. Česká speleologická společnost. Praha.
- HYPR D. (2002): Geologický výzkum na lokalitě Lopač.– Speleofórum 2002, 16-18. Česká speleologická společnost. Praha.
- HYPR D. (2004): Ostrovské podzemí stále tajemné.–

Speleo 39, 8-12. Česká speleologická společnost. Praha.

STŘELEČ P. (2001): Nové objevy v jeskyni Lopač.– Speleo 33, 9-10. Česká speleologická společnost. Praha.

STŘELEČ P. (2002): Lopač.– Výsledky našeho bádání 1995 – 2001.– Speleofórum 2002, 12-13. Česká speleologická společnost. Praha.

ZÁRUBA I. (2002): Lopač.– Výsledky našeho bádání 1995 – 2001.– Speleofórum 2002, 15. Česká speleologická společnost. Praha.

ZEMAN O., BRUTHANS J. (2002): Stopovací zkouška v systému Lopače a nové poznatky o ostrovsko-vilémovických vodách.– Speleofórum 2002, 24-28, Česká speleologická společnost. Praha.

Summary: Summary of speleological works effected in cave Ponor of Lopač during 1995 - 2005. Today we go to work to the new Lopač by wrecking shaft around memorial table of Jan Šimeček. It reminds us, that tragedies unfortunately sometimes happen on the ways to knowledge. It is already ten years ago when he died at investigation of this cave. So quickly run the time. Somebody asks why and so hazardous. However these answers couldn't be reasonably answered. Suddenly you're not here and maybe you are missing to someone. Many of us, members of the group Tartaros, who knew Jack, Jack missed. He was a perfect guy.

The wrecking shaft caught by chance unknown opening spaces in longitude about 70 m. It enabled us another survey of the cave sinking Lopač. Even in the year 1995 divers discovered behind two siphons continuing of riverbed underground flow in length 45 m. Next continuing of the cave were blocked by

debris. In the year 1997 were initiated works in the corridor that offered chance to go round of both siphon by upper floor. This corridor was quite loaded of brook deposit and loam. Progress has been achieved by using technology hydro mining for remove sedimentary deposit. Corridor leads in upper roof into the last dome-like chamber, not far from ending break. After a few works actions were surmounted boulder break, that was long 30 m. Behind debris break was discovered next dome chamber with several chimneys. Cathedral with proportion 25 x 7 x 7 m was called according to a date of discovering - "Easter dome". From this dome was discovered free section of underground canyon likes winding stream caves corridor of total length about 250 m and with two ten meters high waterfalls. Behind second cascade stream of the Lopač brook outflow down to the mystery 30 m deep siphon. In years 2001-2003 was carried out survey chimney and excavation work on interesting terminal place. Corridors of the cave system were mapped. Further was also made geologic documentation of fluvial sediment, geologic documentation of construction Devonian limestone and tracing test. Situation was layout on surface and for position specification was made measuring by racon. According to measuring was made borehole about caliber 115 mm into the chimney in section among by both waterfalls, to the depths 40 m. Borehole was interlaced by pipeline to water pumping, cable of electricity and telephone line for ambitious two weeks action for pumping outlet siphon. Pumping of the outlet siphon was made in June 2004 and took 8 days. The water was pumping from depths of 75 to 95 m. Siphon however hasn't been overcome, I'm afraid.

Co se děje pod Javorkou ?

Jiří Dragoun (ZO ČSS 1-11 Barrandien)

V nitru kopce Javorka nedaleko Karlštejna v Českém krasu probíhá stále intenzivní speleologický průzkum. O historii výzkumu jsme informovali ve Speleu č. 37 - 2003. Od té doby uběhlo hodně vody a jeskyně se nám krásně rozrostla. I když právě rok 2003 tomu vůbec nenásvědčoval.

Po objevech z léta 2001 jsme samozřejmě mapovali, fotili, dělali cestičky a tunýlky. Nejvíce jsme se ale těšili, jak začneme „prolongovat“ některá nadějná místa. Tak vzniklo mnoho slepých uliček.

(A dokonce J. Cimman by z nás měl radost). Např. plazivka Slepé střevo - po 15 m usilovného kopání jsme si až neradi, museli přiznat, že tudy opravdu cesta nevede. (Ve Speleu č. 40 nějaký vtipálek připsal za 15 osmičku, takže nám plazivku prodloužil na 158 m. Představa je to hezká, ale držíme se reality.)

Jedna z možností, kde dále kopat, byla v horní části Karakorumu. Zde jsme více než v objev nových prostor doufali ve spojení s horní jeskyní (připomínám, že zhruba 30 m nad námi je jeskyně,

Obr. 1. Krápníková výzdoba nad Digitálním komínem (foto J. Novotný).

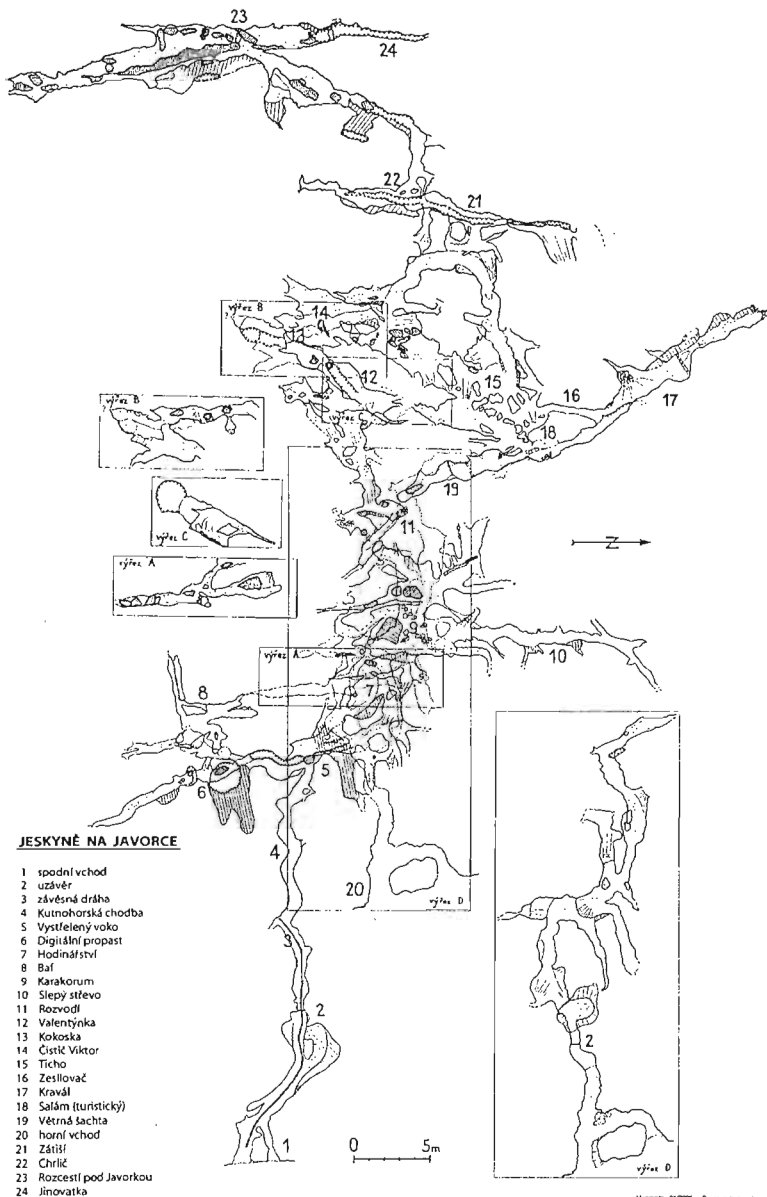
Obr. 2. Digitální komín (foto J. Novotný).

ve které jsme kopali v půli devadesátých let). Po prokopání hliněné bariéry jsme narazili na komín a začali postupovat vzhůru. Komín, nebo vhodněji vertikální puklina, byla vyplněna směsicí - hlína, kameny, vzduch - a tak bylo o legraci postaráno (kdo z vás „dráždil“ usazeniny nad hlavou krumpáčem, ví, o čem je řeč). Po čtyřech metrech nám cestu překřížila jiná puklina, tentokrát diagonální. Na této křižovatce vzniklo něco málo volných prostor. Naše příchodí vertikála pokračovala vzhůru do nehezkého závalu. Druhá puklina směřovala dolů pod sklonem 30 - 45 stupňů (místo nazváno Rozvodí). Tato situace, jak se později ukázalo, je pro naši jeskyňku typická. Jestliže zde najdete vertikální puklinu, je jen otázkou času, kdy narazíte na křížící puklinu diagonální. Tyto šikmé pukliny jsou patrně už ve vchodu do jeskyně. Je jasné, že když jsme spatřili v místě křížení krásné stropní korytko, směřující tím „správným“ (?) směrem, odložili jsme komín s legračními kameny na neurčito. A tak byla objevena 14. 2. 2004 propast Valentýnka (-30 m). Kopali jsme nahoru, abychom se dostali dolů! Na dně propasti je ucpávka z hlíny, která ale rozhodně neznamená konec. Ze dna se dále pokračuje překvapivě opět vzhůru. Prudce stoupající chodba se po 15 m setkává s diagonálou, která přichází od Rozvodí, protíná Valentýnku v její půli a zde pak mizí pod krásně erodovanými kulisami jako v divadle. Něco nám říkalo, že pokračování bude zde. No, vlastně to něco byl Karel Žák, takže - díky, Karle!

Nejdříve ale bylo nutné zmapovat nové objevy. Mapa se nám rozlezla na 280 m. Během mapování se jako bonus objevil Kravál, chodba založená na mohutné puklině, která, jak se ukázalo později,

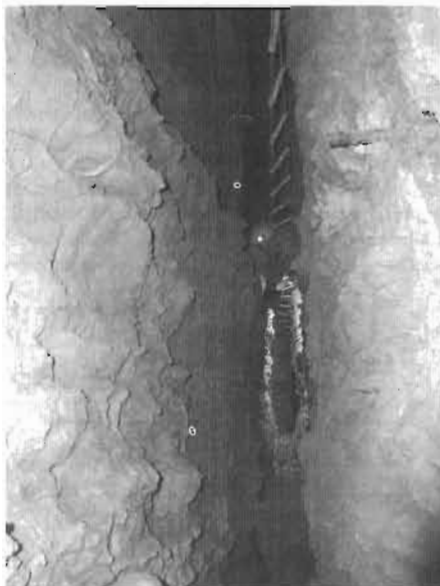
představuje zásadní spojnicí mezi horní a dolní jeskyní. Dále je také zajímavá tím, jak moc je zaříčená. Poetické místo s kulisami bylo nazváno Ticho, plazivka z něj směřující do Kraválu pak Zesilovač. Z Ticha jsme kopali úsporný profil 50 x 80 cm směrem na jihozápad (i tak bylo Ticho téměř celé zasypáno). Během průkopu se objevovaly tu a tam nějaké miniprostůrky, které naznačovaly, že možnosti je více. Kdyby tu nebyla hlína, asi bychom se divili, v jak velkých prostorách se nacházíme. Bylo nutné namontovat vintockou dráhu, a to v délce 7 m. Jednoho dne jsme se ocitli na rozcestí. Volba padla na osvědčenou puklinu směrem vzhůru. Po nezbytné „demontáži“ několika balvanů se první průzkumník soukal první úžinou do neznáma. Následovala veliká radost všech zúčastněných, kteří se nedočkavě hrnuli dovnitř. V nově objevených prostorách se pak ozýval jásot jak u vánočního stromečku. Nová část jeskyně je otevřena mohutnou puklinou o výšce 13 m a šíři 1 m (spíš méně). Pozoruhodná je ovšem délka téměř 17 m. Náš průkop se do pukliny napojuje okénkem ve stěně (nazváno Zátíši). Během radostného „šmejdnění“ po Zátíši objevujeme na dně naší starou známou diagonálu, která kromě Valentýnky protíná i tuto propast a mizí v západní stěně. To nejzajímavější se nalézá přímo nad tímto místem o 10 m výše.

Tady je totiž další diagonála! Přichází odněkud z neprůlezná a do západní stěny se noří úzkou puklinou, která je v jednom místě (sláva!) průlezná, ale až po odstranění překážek v podobě usazenin a kamenů. To všechno lítalo z malého okénka ve stěně do Zátíši. Tak vznikl Chrlíč - a když vychrlil

to, co měl, mohli jsme jím prolézt do dalšího systému puklinovitých prostor. Ta úvodní byla zpočátku nicmoc. Tak tak na prolezení, ale výška s hloubkou dělaly dohromady minimálně 10 m. Směrem dopředu se začala rozšiřovat a posledních 10 m jsem už normálně vzpřímeně šel. Pak následuje ukázkové křížení dvou svislých puklin ve tvaru X a právě zde je největší prostora - 13 x 15 x 4 m. Skoro mám na jazyku slovo dóm, ale nebudu přehánět (nazváno Rozcestí Pod Javorkou). Téměř se tu nevyskytuje hlína, vše je sterilně čisté a nádherně erodované. Zdejší vápenec má veliký smysl pro abstraktní tvary. Je to dáno četnou přítomností kalcitu, který, jak známo, je tvrdší než okolní vápenec. Puklina, která nám překřížila cestu a vytvořila již zmíněné Rozcestí Pod Javorkou, na jedné straně míří do závalu, který bych nerad pokoušel, na straně druhé, k naší velké radosti přechází do propasti. Termin propast zde trochu pokulhává, neboť šíře je maximálně 1 m, přesto vertikální průřezný rozměr je 30 m. Při sestupu nám nič naše overaly pěkná pizolitová výzdoba. Na nejhlubším dosaženém místě nás zastavil neprůlezný profil, ale vidět je ještě 6 m. Odměnou za dosažení dna jsou bílé krystalky na stěně, připomínající nárazu (nazváno Jinovatka). Během výstupu jsme našli ve stěně další (již třetí!) okénko s plazivkou. Ta bude pravděpodobně i po důkladném vyčištění jen pro vyvolené. Nemusíme se však do všeho hmout hned. Času je dost. Především je nutné zajistit vertikální úseky žebříky nebo alespoň nášlapnými tyčemi, dále rozšířit některá úzká místa. I tak nám cesta až na konec zabere půl hodiny. Několik akcí jsme prokopávali zkratku z Valentýnky do Zátíší (vznikla křížovatka Čtyřcestí). To jsme ještě netušili, že nakonec budeme do největších objevů chodit jinou cestou, a sice horním vchodem. Na našem dalším pracovišti v horní jeskyni se totiž v průběhu roku 2005 začaly dít Věci.

Ale abych to vzal od začátku. Prvním počinem ke spojení jeskyní byla instalace radiomajáku v dolní jeskyni a následně zaměření signálu v nejnižším místě jeskyně horní. Výsledný ortel zněl: tady kopejte 11 m dolů! Sondu jsme začali hloubit na podzim 2004 za pomoci nejrůznějších kamarádů a jejich kamarádů v rámci akce Exkurze za práci. Sestupovali jsme puklinou opět vyplněnou naší oblíbenou trojkombinací - hlína, kameny, vzduch. Tato je ale podstatně větší než ta pod Rozvodím. Také strach byl větší a na legraci neměl nikdo náladu. Nejstrašidelnější balvány jsme zafixovali betonem,

Obr. 3. Propast Jinovatka (foto J. Novotný).

pod jiné jsme rozepřeli klády. Větší profil má ale i své výhody. Mohli jsme například z kamenů stavět zidky a tvořit tak různé výplně až vycpávky. Je jasné, že mezi většími kameny jsou také větší mezery, a tak byl postup poměrně rychlý. Po překonání hranice 11 m byl charakter pukliny stále stejný a spodní jeskyně nikde. Dole už bylo slyšet bouchání kladiva, ale jen nezřetelně a hned z několika míst. Začínalo být jasné, že místo spojení nebude to, kde visela při radiotestu anténa, totiž v nejvyšším bodě propasti Valentýnka, ale někde níž. Jen nerad jsem se smířoval s faktem, že spojnice mezi jeskyněmi nebude krásně kroužená propast, nýbrž napůl zařícená šachta, připomínající spíš důlní dílo než jeskyni. Optimismus nám dodával silný průvan, který nám při rozebírání kamenů foukal přímo do tváře (začínal se projevovat „kominový efekt“). Konečně jsme se jednoho dne ocitli ve volné prostotoře, kde se dalo vzpřímeně stát. Ta byla, pravda, později zasypana materiálem, ale důležitý posun byl ten, že už jsme se zřetelně slyšeli. Pro mne bylo téměř neuvěřitelné, že halekání bylo slyšet ze tří různých, od sebe vzdálených míst, přičemž můj kolega - akustický maják - byl stále na jednom místě. Zbývalo tedy jen určit, kde bude

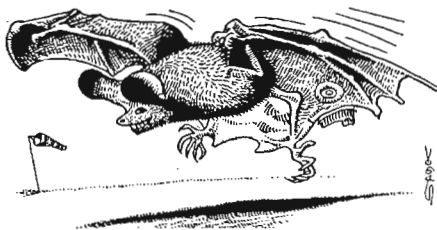
spojení nejvhodnější. Poslední kamenná ucpávka v těsném hrdle nám ještě dala zabrat, nicméně 16. 7. jsme si slavnostně (ale opatrně) skrze balvany potřásli rukama.

Následovalo opět zdlouhavé a nudné období zajištění Větrné šachty. Tj. zejména instalace žebříků, potažmo jejich řezání, svařování, nátěr a vlastně i shánění peněz na ně. Ve spodní jeskyni jsme se napojili kousek od Ticha, což nikdo nečekal. Každopádně jsme rádi, že nemusíme absolvovat všechny ty plazivky a plíživky, vedoucí od spodního

vchodu. Pak konečně můžeme pokračovat v dalším průzkumu.

Takové tedy byly poslední tři roky pod Javorkou, to všechno se událo od vydání článku Jeskyně Na Javorce - 10 let výzkumu ve Speleu č. 37. Byla to spousta dřiny a času, stráveného pod zemí (93 dní), ale také úžasné dobrodružství objevování neznámého. Skutečně a hmatatelně splnění našich snů. Kdo ví, co přinese další rok? Mně by stačilo, kdyby byl jen z poloviny tak úspěšný, jak ten letošní.

ZAHRANIČNÍ AKCE

Baia Sprie – jedno z neznámějších rudních ložisek severního Rumunska

*Petr Pauliš (ZO 5-07 Antroheipon)
petr.paulis@post.cz*

Baiamarský důlní revír, který zahrnuje ložiska severozápadního Rumunska v pohořích Oaş, Gutii, Țibleș a Rodna, je nejdůležitějším revírem těžby rud barevných kovů v zemi. Jeho centrem je administrativní středisko župy Maramureș, krajské město Baia Mare, v kterém je soustředěn nejvýznamnější průmysl zpracování barevných kovů Rumunska.

Přibližně 10 km v. od Baia Mare a 2 km sv. od centra Baia Sprie se nachází světoznámé ložisko Baia Sprie, které je největším hydrotermálním rudním ložiskem Rumunska. Spolu s Valea Roșie a Dealu Crucii patří k nejstarším dolům této oblasti. Historický název lokality byl Mons Medius, později, v době, kdy toto území náleželo Sedmihradsku, bylo město pojmenováno Felsöbánya. Je velmi pravděpodobné, že zde na rudních výchozech těžili rudu již Sasové v polovině 12. století. V roce 1376 získává Mons Medius spolu se sousedním městem Rivulus Dominarum (Baia Mare) zvláštní privilegia pro pracující v dolech. Město, které patřilo ke

svobodným královským městům s mnohými privilegii a jehož historický vývoj byl úzce spjat s hornickou činností, bylo spolu s místními doly během staletí několikrát zpustošeno. Bohatství ložisek však vždy vedlo k obnovení důlní činnosti.

První literární zprávy o zdejších dolech pocházejí až z roku 1774. Jejich autorem je Ignác Born (1742-1791), který při své studijní cestě do Uher a Sedmihradska v roce 1770 tuto oblast navštívil. Svě zázitky a poznatky z cest zasílal ve formě dopisů svému příteli, švédskému mineralogovi Johannu Ferberovi, který je vydal v roce 1774 knižně. Born, který tuto cestu podnikl z pověření císařovny Marie Terezie, popisuje např. používané metody ražby ve Felsöbánya pomocí sázení ohňů. Na cestě téměř zemřel, neboť onemocněl bolestivou chorobou následkem důlního požáru ve Felsöbányi.

Od počátku 19. století sídlil v Baia Sprie královský horní úřad. V roce 1873 došlo k založení hornické školy. V „Ungarische Montan-Handbuch“ z počátku 19. století je uvedena celková produkce

Obr. 1. Areál jámy 4 (Put 4) v Baia Sprie (foto P. Pauliš, 2004).

historického období exploatace, která byla odhadnuta na 1 700 000 t rudy. Toto číslo svědčí o značném rozsahu dobývacích prací tohoto rozsáhlého ložiska. Neobyčejně velký rozsah tohoto ložiska potvrzuje i objem prognózních zásob stanovený v roce 1957, který činí téměř 6 milionů t rudy.

V 19. století byla vyhloubena jáma Terezia, která je využívána dodnes. V roce 1895 se k pohonu těžních strojů a čerpadel začíná místo páry využívat elektrické energie. Díky zavádění nových technologií dochází koncem 19. století k enormnímu vzrůstu těžby. Ročně se vytěžilo a zpracovalo kolem 290 tisíc t rudy. Podle údajů Ottova naučného slovníku žilo v roce 1904 v Baia Sprie 4 816 obyvatel, z nichž většina byla maďarské národnosti. V dolech, ve kterých pracovalo kolem 1 100 zaměstnanců, se těžilo zlato, stříbro, měď a olovo. Počátkem 20. století došlo k další modernizaci dolů.

Po vytvoření Velkého Rumunska po ukončení 1. světové války těžba ložiska pokračovala. V roce 1928 bylo získáno 6,7 kg zlata, 1 417 kg stříbra, 875 kg mědi a 573 t olova. V dalších čtyřech letech klesá produkce zlata, nejprve na 3 kg a posléze v roce 1932 na půl kg. V roce 1931 byla zavedena flotace rud s kapacitou 100 t denně. Díky tomu vzrostla v roce 1932 významně produkce stříbra na 2 290 kg, mědi na 70,6 t a olova na 1 140 t. V roce 1933 závod zpracovával denně 200 t rudy, v šedesátých letech minulého století po další rozsáhlé modernizaci pak až 1 200 t. V roce 1991 činila roční těžba 227 tisíc t rudy a v roce 1993 vzrostla dokonce na 360 tisíc t. Na dolech bylo zaměstnáno přibližně 1 460 zaměstnanců. V roce 1998, po vzniku státní firmy

Obr. 2. Dědičná štola „Filonul Principal“ v Baia Sprie (foto P. Pauliš, 2004).

REMIN S.A. Baia Mare, se důl stal její významnou součástí.

Ve městě, které leží na jižním svahu Důlní hory (Dealul Minei, 729 m), dnes žije kolem 17 tisíc obyvatel. Původně byly rudy těžené na v. a sv. straně „Důlního kopce“, o čemž svědčí rozsáhlé hlušinové haldy, které jsou zde zachovány. Hlavní důlní závod, ve kterém se dosud pracuje, se nachází v. od obce, po levé straně silnice vedoucí z Baia Sprie do Sighetu Marmatiei. Do podzemí vede hlavní štola, ze které jsou v podzemí vyražena vertikální díla (tzv. slepé jámy), která zpřístupňují spodní části ložiska.

Pojedeme-li po silnici na Sighet dále k východu, narazíme za odbočkou k dolu po pravé straně na vyústění překopu, kterým se do Baia Sprie dopravuje rudnina z cavnického ložiska. Celková délka překopu, který byl s řadou obtíží vyražen v letech 1961-70, je 11 km. Zde se z důlních vláček vyklápi a automobily přepravuje ruda do místní úpravný na zpracování. Toto místo, kde je vždy nevelká skládka suroviny, je ideální pro sběr cavnických minerálů. Navíc zde nebývají problémy se vstupem.

Další místa, kde lze vstoupit do místních

podzemí, se nacházejí ještě dále od města. Jáma 4 je vzdálena asi 4 km sv. od centra obce a vede k ní krátká cesta odbočující vlevo ze silnice na Sighet. O několik stovek metrů dál nás další odbočka, tentokrát směřující vpravo, dovede ke štolám č. 5 a 6 (asi 5 km v. od Baia Sprie). Štola č. 6 (též Put VI) je se svým ústím ve výšce 560 m nejvyšší položenou štolou v Baia Sprie. Je zde pěkný výhled na povrchová díla na Důlní hoře. Štola je asi 850 m dlouhá a lze v ní slepou jámou sestoupit až do hloubky 500 m. Ze starých pozůstatků jsou ve staré (severní) části města zachovány 600 let staré ruiny hutě, nedaleko kterých je výchoz žíly Principal. Asi 300 m pod výchozem je krásně upravený portál kolem 200 let staré dědičné štoly, ražené po žíle Principal.

Rudní žíly jsou vyvinuty částečně v panonských sedimentech a částečně na kontaktu sedimentů a subvulkanického tělesa pyroxenického andezitu pontského stáří. Toto těleso žilného tvaru je asi 300 m široké, 2 km dlouhé a jeho osa se noří k východu. Rudní žíly jsou orientovány generálně Z – V s úklonem 75–90° k S. Žilná mineralizace ložiska je vyvinuta podél zlomu Dragoș Vodă. Hlavní žíly jsou dislokovány při severní a jižní hranici andesitového tělesa. Celkový počet žil, které zde byly a jsou těženy, přesahuje šedesát. V současné době je ložisko rozfáráno do hloubky okolo 900–1000 m a pracuje se asi na 20 žilách. Při povrchu se v minulosti těžily především rudy Au-Ag, mezi horizonty VII.-XI. se dobývaly především Pb-Zn-Cu rudy. Hlavní část dnešní těžby představuje měděné zrudnění, které je vyvinuté pod XI. horizontem. Na jámě 3 (Put 3) je roztěženo 17 horizontů o celkové hloubce 570 m.

Nejvýznamnějšími jsou Hlavní (Filonul Principal) a Nová žíla (Filonul Nou). Hlavní žíla je s délkou 5 250 m nejdelší rumunskou rudní žílou; její mocnost kolísá mezi 0,5-10 m, na některých místech 10-20 m. Nejprve byly patrně povrchově těženy její výchozy na Důlní hoře (Dealul Minei). Žíla směru 85° (Z-V) a sklonu 75-90° k S byla sledována až do hloubky kolem 1 km. Podle nových průzkumů její mineralizace pokračuje ještě několik km na východ. V celém jejím vertikálním i horizontálním průběhu se objevuje řada odžilků (např. Boului, Ignațiu, Rotmundi, Anadei, Matei, Ignat, Emerie, Pokol, Greisi, Levesy, Eli, Omdinszentii, Oculi, Baptista, Rogate a Joli). Hlavní žíla představuje jednu z nebohatších minerálních

Obr. 3. Ústí překopu z Cavnice (foto R. Brandstetter, 1997).

paragenézí. Nová žíla byla sledována v délce 2,1 km. Její průměrná mocnost se pohybuje mezi 1,5–6 m a hloubkový vývoj do 200 m. Z dalších žil zmíníme 600 m dlouhou a až 1 m mocnou Diagonální žílu, zasahující do 200 m hloubky. Mezi Hlavní a žílou Sudic je vyvinutá 600 m dlouhá žíla Terezia, která obsahuje hlavně pyrit-měděné zrudnění. Minerální paragenéze rudních žil u Baia Sprie je neobyčejně bohatá a různorodá. Celkem zde bylo zjištěno přes 90 druhů minerálů, z nichž šest poprvé na světě (andorit, dietrichit, felsöbanyit, klebelsbergit, semseyit a szmikit).

V muzeích se nejčastěji setkáme se zdejšími krásnými krystaly antimonitu, barytu, wolframitu, scheelitu, též s berthieritem, křemencem, realgarem a bournonitem. Hlavní rudní minerály jsou na ložisku přítomny ve více generacích. Reprezentují je pyrit, chalkopyrit, sfalerit a galenit.

Celá ložisková oblast Baia Sprie je podzemním rájem pro průzkumníky historického podzemí. Je zde celá řada opuštěných starých štol, ale i dosud činných důlních děl, ve kterých lze zažít mnohá „dobrodružství“ při setkání s místními homiky. Další zajímavé podzemí se nachází v nedalekém Cavnice (Kapnik) a v okolí Baia Mare.

Poznámka: Podrobnější informace o nejvýznamnějších rumunských dolech poskytují dvě nově vydané publikace P. Pauliš – M. Beneš (2005): Rudní ložiska a mineralogická naleziště severního Rumunska a Rudní ložiska a mineralogická naleziště rumunského Sedmihradska (Kuttna, Kutná Hora), které lze objednat u autora tohoto příspěvku.

Indicie o existenci nezvěstného historického podzemního objektu v Bílé hoře v Brně

Marek P. Šenkyřík

Ve speleologické literatuře je zdokumentován historický podzemní objekt firmy FWO (1941-1945) ve Stránské skále na periferii Brna, který má ve dvou oddělených patrech 0,8 km chodeb (ŠENKYŘÍK 1994). Dosud se však nevědělo, že jiný velký podzemní kryt vznikl v inkriminované době i v protilehlém kopci Bílé hory. Cennou zmínku o jeho existenci jsem objevil v r. 1993 v archivu Zetoru a.s. při svém tehdejšímu studiu podzemních aktivit firmy FWO. Tento svůj malý archivní objev jsem si původně ponechal na dobádání na pozdější dobu. Teprve zcela nedávno (r. 2005) jsem ho odtajnil a přenechal na dořešení jiným badatelům brněnského podzemí. Podle této cenné informace existuje ve Vystavělově písečňáku v jihozápadním svahu Bílé hory - dnes nezvěstný - velký podzemní kryt. Zmiňoval se o něm v r. 1970 sám archivář Zetoru V. Nečas, který napsal dne 17. března 1970 v Budovateli o událostech na sklonku války v lišeňské Ostmarce tato slova: „...sklepy přestávaly být bezpečné, a proto lidé při kvilení sirén utíkali (z továrny Ostmark) ke krytům. Většinou byly budovány v písečňácích. V JIHOZÁPADNÍM SVAHU BÍLÉ HORY byl ve Vystavělově lomu. Druhý v Křižkovského ulici postavila dřívější fabrika „Novotepra“ kryt pro 1000 osob, a pod Akáty ve zbrojovackém krytu bylo místo pro 2000 lidí. Ten měl dokonce osm betonových chodeb. Menší kryt měla firma Svet ve Vinohradech. Ostmarka měla bezpečný kamenný kryt ve Stránské skále. Kryty pod Stránskou skálou a ve Vystavělově písečňáku byly původně určeny pro nacistickou armádu, a podobně i kryt Zbrojovky, který také sloužil pro zaměstnance. Ve VYSTAVĚLOVĚ PÍSEČŇÁKU, hlubokém 22 m o rozloze 60 x 200 m, začala městská správa budovat VELKÝ KRYT O TŘECH ŠTOLÁCH. POČÁTKEM ZÁŘÍ 1944 BYLY HOTOVY DVĚ Z PROJEKTOVANÝCH ŠTOL DO DÉLKY 300 M a jedna z nich byla asi 25 m vybetonována (konec citace).

Analýza Nečasova textu

V. Nečas byl na přelomu 60 a 70. let svědomitým archivářem brněnského Zetoru, který zpracoval šedivou historii své továrny a v seriálu nazvaném „Léta Lišeňky“ ji čtivou formou zveřejnil v podnikovém Budovateli k osvětě dělnictva. V jeho textu se přirozeně nacházejí četné zprávy o brněnské pobočce vídeňské firmy Flugmotorenwerke Ostmark, na jejichž sutinách továrna Zetor po válce vyrostla. V Nečasových *Létech Lišeňky* jsou proto k nalezení i sekundární zmínky o podzemních aktivitách firmy FWO při přestavbě některých jeskyní v Moravském krasu v letech 1943-1945 na podzemní detašované provozovny (blíže in.: ŠENKYŘÍK 1994, PŘIBIL 2004). Sekundárně se též V. Nečas zmínil i o existenci velkého podzemního krytu v Bílé hoře. Z jeho zmínek je patrné, že historické údaje do svého textu převzal (zřejmě doslovně) z jemu dobře známého historického dokumentu. Nečasova zpráva o dnes neznámém velkém podzemním objektu pod Bílou horou (v Brně) z období II. světové války lze proto považovat za historicky autentickou a hodnověrnou. Lze předpokládat, že při horečnatém tempu výstavby podzemních krytů na sklonku války dosáhl podzemní objekt pod Bílou horou od září 1944 - kdy měly být již 2 štolý 300 m dlouhé - do května 1945 ještě větších délek. Pod Bílou horou se tedy na základě této indicie s největší pravděpodobností nachází jeden z největších historických podzemních objektů města Brna, který je snad svoji velikostí srovnatelný se spodním patrem samotné podzemní továrny ve Stránské skále. Pokud tyto mé řádky někoho přivedou na stopu k jeho objevení, bude splněn účel, za nímž byly sepsány.

Literatura:

- NEČAS V. (1970): Léta Lišeňky. Budovatel 17. března 1970. Brno
 PŘIBIL M. (2004): Jeskyně Výpustek. Pozoruhodný příklad symbiózy člověka a jeskyně.- Krasová deprese 10/2004. Praha.

ŠENKYŘÍK M. (1994): Firma Flugmotorenwerke Ostmark G.m.b.h. Wien, Zweigwerk Brunn (1941-1945) a nedokončená podzemní továrna

ve Stránské skále.– Speleofórum 94. Česká speleologická společnost. Brno

Zápis o objevu podzemní chodby pod severním ambitem chrámu Panny Marie ve Křtinách

Marek P.Šenkyřík (ZO ČSS 6-31 Speleologický průzkum poustevník Marek)

Ve dnech 7.-8. října 2005 pronikli členové ZO ČSS 6-31 S.P.P.M (Marek P. Šenkyřík a Radovan P. Drtil) na svém tradičním badacím pracovišti v historickém podzemí kostela ve Křtinách, do neznámé podzemní chodby procházející v blízkosti kaple sv. Anny pod s. ambitem a rájskou zahradou. Její vchod byl náhodně odhalen dělníky při hloubení inženýrských sítí. Otvoru v základech ve vnějším plášti s. ambitu (směrem k faře) si všiml M.P.Šenkyřík při speleoarcheologickém monitoringu stavebního

výkopu. Dne 7. října 2005 jsem provedl prvotní průzkum objevené lokality, při němž jsem se proplazil v základech zdíva do neznámé chodby 1 m vysoké a 0,6 m široké, která na 7. m končila závalem. Společně s R. P. Drtilem jsme dne 8.10.2005 zával odtěžili a za přítomnosti křtinského děkana P.Tomáše Prnky jsme objevili další – cca 10 m dlouhý úsek krásné – až 1,5 m vysoké – barokní chodby, která prochází napříč pod „rájskou zahradou“ a končí sifonovitou ucpávkou v blízkosti kaple sv. Anny.

Obr. 1. Historický okamžik návratu „*křtinských pomalovaných lebek*“ zpět do podzemí chrámu Panny Marie ve Křtinách dne 7. října 2005. Zleva: Marek P. Šenkyřík, RNDr. Ladislava Horáčková, RNDr. Lenka Benešová (foto L. Horáčková).

Obr. 2. Znak nové ZO ČSS 6-31.

Zasedimentovaná chodba dosahuje v místě zahliněného sifonu šířku cca 1,5 – 2 m. S největší pravděpodobností se podařilo objevit relikvát dosud neznámého barokního kanalizačního řádu z 1. pol. 18. století sloužící k podzemnímu odvodnění a odvlhčení Santiniho stavby. Tento překvapivý objev nabude na významu zvláště pokud se z kanalizačního systému podaří objevit přípojku z podzemí samotného chrámu Panny Marie. Celková délka objevené chodby činí cca 17 m, a její další neznámé pokračování směřuje „ke křtinskému náměstí“. V přítomné chvíli je chodba zakonzervovaná a není možný do ní běžný přístup.

Literatura

- ŠENKYŘÍK M. (1992): Podzemí ve Křtinách - stručný přehled objevů v roce 1991. – Speleofórum 1992, 22-23, Česká speleologická společnost. Praha.
- ŠENKYŘÍK M., HORÁČKOVÁ L., BENEŠOVÁ L. (1994): Kostnice v podzemí chrámu Panny Marie ve Křtinách. – Speleofórum 1994, 47-56, Česká speleologická společnost. Brno.

Obr. 3. Křtiny – poloha vchodu do nově objevené podzemní chodby pod S ambitem (označena křížkem) ve vztahu ke kapli sv. Anny a chrámu P. Marie (foto M.P.Šenkyřík, 8.10.2005).

Obr. 4. Křtiny, chrám P. Marie – interiér nově objevené chodby (skutečná výška zobrazené prostory 1 m, foto M.P.Šenkyřík, 8.10.2005).

Záhady Ochozské jeskyně

Josef Pokorný (ZO 6 – 11 Královopolská)

Na kteréši sešlosti jeskyňářů jsem zaslechl stesky na to, že staří, odcházející jeskyňáři mladým nic nefeknou, a ti pak objevují věci dávno objevené. Při oslavě mých sedmdesátin jsem v kruhu zbývajících členů ZO 6 -11 prohodil něco o tom, že bychom různé poznatky a zjištění z naší práce v Ochozské jeskyni měli někomu sdělit nebo předat. Necítil jsem se k tomu způsobilý, byl to jen takový můj zvyk „hodit kámen do rybníka“, abych zjistil, jakou to bude mít odezvu. Kamarád Honza se na mne obrátil a povídá: „Ty se starej o svou historii, kterou zpracováváš, a tohle nech na mne. To je moje parketa!“

„Dobrá,“ říkám si já, „je to zajištěný, Honza si to bere za své!“ A nestaral jsem se. Jenže od té doby uplynul rok a třičtvrtě a nikde nic. Nebo že bych nebyl v obraze? Tak jsem se rozhodl, že to chce „další kámen do rybníka“. A tak píšu tyto svoje úvahy. Možná se odborníci zase budou smát, nebo jim za mne bude hanba, ale já si myslím, že někdo to otevřít musí!

Zvlášť, když se u nás teď mladí moc nevyskytují. A ne proto, že bychom pro mladé nic nedělali. Ale třeba se časem najdou a už nebude, kdo by jim to řekl.

Nowakův sifon, předěl života a smrti

Já bych dnešní vyprávění věnoval Nowakovu sifonu a prostorám za ním. Třeba se najde někdo povolanejší a bude pokračovat dál sám, nebo mne přibere a bude nás na to víc. Ale – právě začínáme.

Nejprve trochu historie. Ve staré Feitlově mapě Ochozské jeskyně z roku 1930 je u Zadní kaple lotopecet 1910 (Ing. Karel Feitl byl členem VDT –

SfH, tj. Verein Deutsche Turisten – Sektion für Höhlenforschung – neboli Spolek německých turistů – sekce pro jeskynní výzkum, to je snad to jediné, co o něm vím). Protože historické doklady o práci a výsledcích německých jeskyňářů zmizely, musím fantazírovat. (Pokud by někdo náhodou o nějakých historických materiálech věděl, měl by je zveřejnit a tím uvést moje dedukce na pravou míru.)

Od roku 1857, kdy Ochozskou jeskyni mapoval Jindřich Wankeř se svým přítelem Ing. Mládkem, byla z Nové Ochozské chodby známá jen část, kterou tvořila Spojovací síň a Wanklova chodba (názvy jsem převzal z mapy Přemysla Ryšavého, J. Pernese a S. Plcha z roku 1944). Ony se totiž názvy časem mění. Nová generace, které nikdo staré názvy nepředal, si prostě vymyslí nové – a je to. Tak například komin v Labyrintu, kterému naše generace říká „Pochva“, nazývali ti před námi „Špunt“! (informace RNDr. Rudolfa Musila, DrSc.). Proto raději vždy uvádím, odkud názvy mám. Ale vraťme se do Nové Ochozské chodby.

Dle starých, zachovaných pramenů bývalo na konci Wanklovy chodby (šíře cca 6 m, výška cca 70 cm, dno je korytem potoka) jezírko, prý hluboké asi metr osmdesát. Tak je to zachyceno i na staré Křížově mapě, kterou publikoval prof. Richard Trampler v r. 1895 v „Oesterreich-Ungarische Revue“ v práci, nazvané „Die Ochoser Höhle, ihre Entdeckung und Entstehung“, a v roce 1896 v časopise „Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik“ v práci „Die Ochoser Höhle in Mähren“. V r. 1900, koncem září sem přichází geolog V. J. Procházka s učitelem Muzikářem z Mokré a studentem báňské školy Pohlem. V důsledku tehdejšího sucha prý bylo i jezírko vyschlé. Odtud

se poměrně snadno prokopali za předěl, kterému dnes říkáme Wanklův sifon, i když to už sifon není. Vykopaným materiálem patrně zaplnili prohlubeň, ve které bývalo jezírko, protože dnes už tam žádné jezírko není. Za průkopem objevili dalších asi 320 m chodbe (vzdálenost jsem nepřeměřoval) a ve svém prostupu skončili někde před Křížovým sifonem. (O něm bude ještě taky řeč!). Pripadalo mi nesprávné mít v Nové Ochozské chodbě ještě Procházkovu chodbu, tak jsem to kdesi nazval „Procházkův koridor“, k nelibosti některých členů naší ZO. Výraz koridor je jen jiným výrazem pro chodbu, která něco spojuje. V našem případě staré, známé části jeskyně s novými objevy.

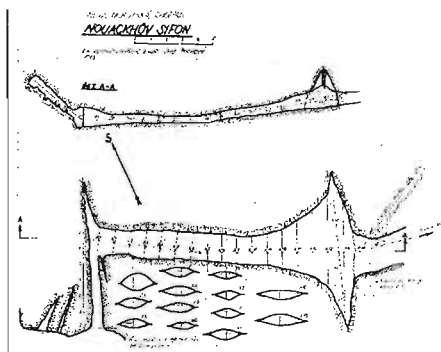
I když prý Procházka svůj objev zmapoval, já jsem tu mapu nikdy neviděl. Ale asi měsíc po Procházkově objevu zmapoval chodbu Florian Koudelka, který mapu publikoval (s drobnou chybou) v druhém díle „Moravského krasu“, ten vydali někdy v r. 1902 spolu s Martinem Křížem. Snad jen pro zajímavost bych uvedl, že útvar, kterému dnes říkáme „Hrozen“ nazval Procházka „Zvon“ a útvar dnes nazývaný „Obří tlamá“ byl původně Procházkou nazván „Kaple“. Tak vidíte, jak se názvy mění! V jeskyni je těžké určit, kam až Procházka i Koudelka došli. Já se domnívám, že prostup obou zastavila voda. Konec bude někde u balvanu, na kterém je bílou barvou napsáno „Vermessen“ a nějaká jména, mezi nimi i jméno G.Nowak a patrně i datum, kteréžto je už působením proudících vod za povodní nečitelné. (Vermessen znamená dle slovníku „odměřiti“, já bych to překládal jako „proměřeno“, tedy jako označení místa, kam až bylo měření provedeno. Němci z VDT to tak dělali, setkal jsem se s tím na více místech.)

Domnívám se (moje moudrá prababička Cecilie byla toho názoru, že domnívat se znamená starou

bačkoru vědět), že někde odtud vyrazela Nowakova skupina k dalšímu objevenému prostupu. Domnívám se, že místem, kterému dnes říkáme „Křížův sifon“, se museli prokopat. On už to dnes také sifon není. A pak vylezli v Zadní kapli. Mezi výstupem z Křížova sifonu a tím, čemu říkáme Nowakův sifon, leží příšerná změť balvanů, zřejmě zřícených ze stropu. Při prostupu musíme některé přelézt, jiné podlézt. Kdybych měl tuto část Zadní kaple pokřtít, nazval bych tu partii „Dům zkázy“!

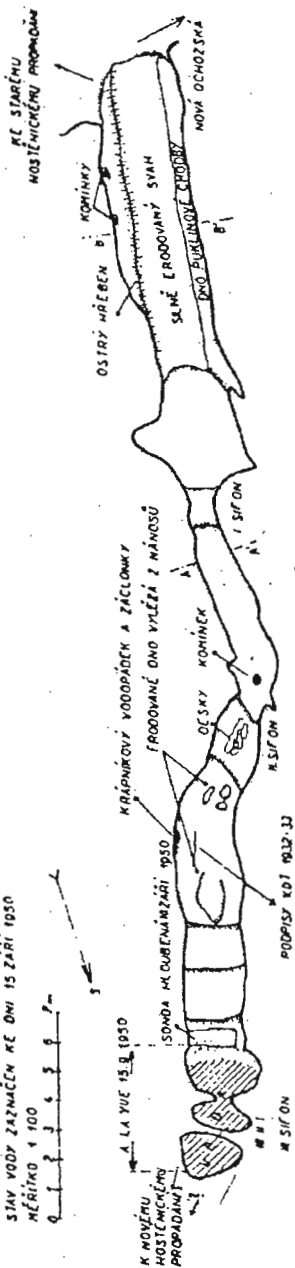
Když přelezeme či prolezeme řícené balvany, dojdeme ke zvláštní, šikmé puklině, v jejíž spodní části stojí voda. Puklina se dozadu zužuje, asi po pěti či šesti metrech se už nedá dál prostoupit. Ale musíte do ní vlézt, přidržovat se stalagmitových sloupků a pak, v malíček rozšířeném místě mezi pátým a šestým metrem od začátku pukliny sklouznout načisto dolů. A tady zjistíte (pokud máte to štěstí, že bylo dlouho sucho a hladina vody v sifonu poklesla), že chodba pokračuje kamsi dál. Teprve až déle nepřitéká voda a ta, co stojí v sifonu se odpaří natolik, že se otevře cesta průvanu, začne sifon vysychat rychleji a po úplném vyschnutí je prostupný. Tyto chvíle jsou však velmi vzácné. Tento sifon tvoří chodbička – plazivka, která má tvar čochky. Chodbička je dle mého vyerodována proudící vodou na téměř vodorovné puklině, která mírně stoupá směrem k propadání.

Jestliže vezmeme prvotní okraj pukliny, má skála směr 112°. Puklina směřuje do masivu v azimutu 22°. Osa začátku chodbičky vlastního sifonu je od okraje pukliny vzdálena 5,85 m. Nejprve směřuje do masivu v azimutu 122°. Na počátku pukliny má chodbička na šířku něco přes dva metry a na výšku cca 1,10 m. Mezi 6. a 7. metrem vzdálenosti od vstupu je chodbička nejužší a to cca 1,20 m na šířku a cca 40 až 45 cm na výšku (viz příložený pláněk). Někde v těchto místech se chodbička mírně lomí a pokračuje

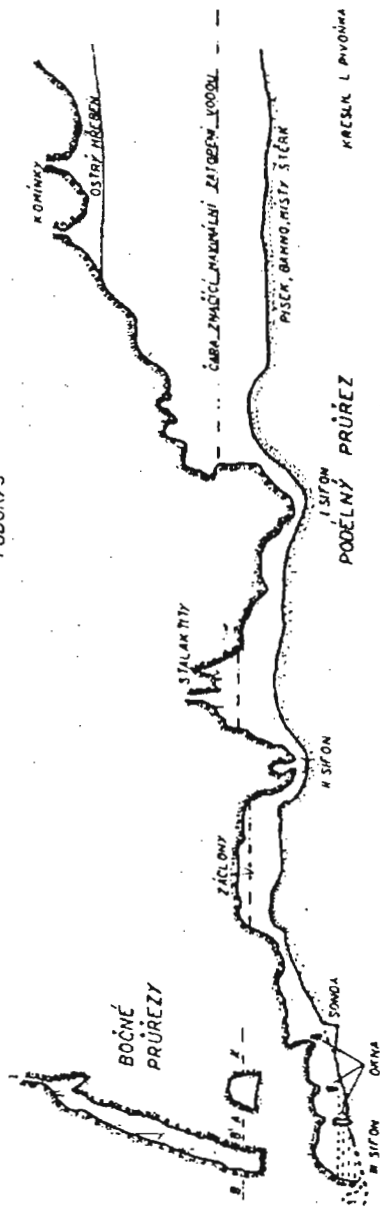

SIFONOVÁ CHOoba V NOVÉ OCHOZSKÉ JEŠKYNĚ

PÁŠMEK A KOMPASIM HĚŘILA HÍDECKÁ SKUPINA U DOVOŘÁK, N. ÚJEZD
 STAV VODY ZARJACEN KE DNI 15 ZÁŘÍ 1950
 MĚŘÍTKO 1:100

PŮDORYS

Půdorys nejvdálenějších prostor Nové ochozské vzhledem k Hostičeckému propadání měř. ≈ 1:2000
 Podle ing. K. Feitla (1930) doplnil podle vlastních výzkumů J. Drofák (1950).

k východu v azimutu 115°. Pomalu se rozšiřuje do příčné pukliny, která ji protíná v azimutu 20° a lze se v ní postavit. Příčná puklina je kavernou, která se na obě strany snižuje.

Cca 6,5 m první části sifonu má spád do vstupní pukliny cca 3°, v dalších 7,5 m se spád zvyšuje na cca 5–6°. Dle výpočtu je po 6,5 m od vstupní pukliny výškový rozdíl spádu cca 35 až 40 cm a po 14 m tvoří výškový rozdíl spádu cca 100 až 110 cm. Nemám změřenou výšku náplavy před puklinou. Tato náplava vlastně tvoří hráz, která nadržuje vodu v sifonu. Ale uvedeně výpočty mne přivádí k názoru, že vodní hladina sahá hluboko do sifonu. Protože sifon je poměrně obtížně průlezný, obávám se, že je téměř nemožné sifon proplavat. Je tedy tento sifon skutečně předělem života a smrti, jak se to mezi starými jeskyňáři traduje. Proto je zapotřebí při jeho prostupu vždy hlídat povodí!!!!

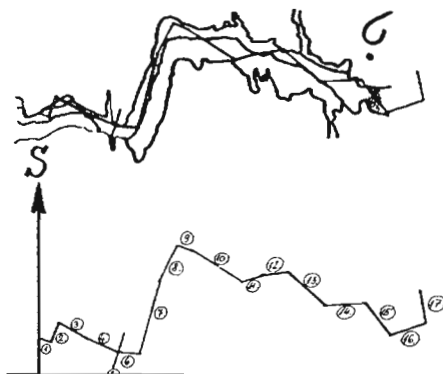
Někdy ve druhé polovině osmdesátých let mi kolega Ing. Jiří Hruška tvrdil, že na severní straně kaverny (příčné pukliny, ležící cca 16 m od vstupu do sifonu) je prý průvanové místo. Od té doby jsem tam byl několikrát, ale nikdy jsem tam průvanové místo nezjistil (ani pomocí plamínku zapálené svíčky).

Celých 14 m plazivky je v kompaktním skalním masivu. Výše zmíněná příčná puklina má dno z jemného písku. Že by tam byl skalní práh, k němuž přiléhá písčná náplava, která vlastně zaplňuje původní větší jeskyni? Od uvedeně příčné pukliny – kaverny - pokračuje cca 5 m dlouhá plazivka s písčitém dnem, v azimutu cca 95°. Jeskyně dále pokračuje cca 1,2 m vysokou chodbou gotického tvaru, která byla ozdobena nádherným osmikilovým stalaktitem. V letech 1992 až 1993 prováděl Velkolom Cementárny Mokrá komorové odstřely pomocí až devíti tun stělivy. Při těchto otřesech krápník upadl, poté byl přitmelen a podepřen zvláštní konstrukcí. Protest naší ZO 6-11 vyvolal jednání Báňského úřadu v CeMo, kterého se zúčastnil náš zástupce RNDr. Jan Himmel. Kromě jiných příkazů a omezení zde stanovil zástupce Báňského úřadu maximální množství stělivy, které smí být ve Velkolomu použito při jednom odstřelu. (Velkolom byl v té době vzdálen cca 600 až 650 m od Ochozské jeskyně.) Ale vraťme se k historii tohoto místa. Ve staré Feitlově mapě není sice Nowakův sifon bezpečně vyznačen, ale u chodby za ním je napsán letopočet 1921. Předpokládám a domnívám se, že Ing. Günther Nowak vedl v r. 1910 objevitele Zadní

kaple. Sifon, který popisují, byl v té době zatopen, úderná skupina další cestu nenašla a svoji píli přenesla do Býčí skály, kde se, jak víme, snažila překonat Šenkův sifon. Nepomohl jim ani zapůjčený těžký potápěčský skafandr fy „Westfalia“, proto řešili další postup sestřelováním stropů. Tak je zastihla První světová válka. Jen tak tak stihli vrátit zapůjčené stroje a materiál a museli do války. Víme, že po této válce Ing. Nowak opět začínal v Býčí skále. Domnívám se, že v Ochozské jeskyni začínala nová, mladá poválečná generace německých jeskyňářů. Zkoumali a objevovali Labyrint a v Nové Ochozské chodbě se jim podařilo prostoupit sifon, který nazvali podle svého vzoru Ing. Günthera Nowaka a na jeho počest Nowakovým sifonem. Nemohu to dokázat, ale jsem přesvědčen, že tomu tak bylo. Skutečnost už se asi nikdy nedovíme, neboť archiv VDT prý je nenávratně ztracen.

Skupině vedené G. Nowakem v Býčí skále se po překonání Šenkova sifonu podařilo postoupit o cca 500 m, ale v pracovní skupině došlo k rozporům. Opozici vedl jistý Zlamal z Bílovic (prý také Němec) a Ing. Nowak rozpor řešil odchodem z VDT (tolik prof. Absolon o člověku, kterého kdesi nazval „můj přítel, Němec Novák!“).

Někdy v r. 1993 přišlo do naší ZO pět studentů ve věku 18 až 19 let s tím, že by chtěli jeskyňřit. Protože jsem věděl, že je zrovna Nowakův sifon prostupný, vzal jsem tam skupinku na první seznámení s jeskyní. Tak vznikla mapka Nowakova sifonu, která je přílohou tohoto článku. Ve zbylém čase jsem chtěl zaměřit alespoň polygonový obrazec chodeb mezi Nowakem a Sifonovou chodbou. Protože jsme museli skončit tak, aby noví zájemci

o členství stihli autobus, nedoměřili jsme polygon až k Sifonové chodbě. Skončili jsme určitě před ní, ale dnes už nevím, jak daleko.

V příštím termínu, kdy jsme měli pokračovat v mapování, se nováčci omluvili množstvím učení před zkouškami a pak už se nikdy neozvali. Asi jsem je vyděsil prostředím, do kterého jsem je zavedl. Na druhou stranu – je lépe, když zájemci, kteří nenajdou k této práci vztah, odejdou včas. Jenže já už jsem neměl měření s kým dokončit.

Po čase mi napadlo zakreslit takto zaměřený polygon do kopie mapy Ryšavý – Pernes – Plch z r. 1944, abych zjistil, nakolik moje měření s uvedenou mapou souhlasí. Ke svému údivu jsem zjistil, že můj polygon končí až za uvedenou mapou, a to jsme zdaleka nedosáhli při měření Sifonovou chodbu. Napadá mne jeden závěr – prostor za Nowakovým sifonem není přesně zmapován a Sifonová chodba je dál, než si myslíme. Příležitostně jsem se před časem vyptával nedávno zemřelého RNDr. Přemysla Ryšavého, jednoho z autorů zmíněné mapy z r. 1944, jak mapu tvořili. Dozvěděl jsem se, že Ryšavý do Ochozské jeskyně vstoupil poprvé jako čtrnáctiletý, ve společnosti svých starších kamarádů, Pernese a Plcha, kteří prý byli původně horolezci, ovládali techniku a Ryšavého učili létat. Bylo to někdy v r. 1942. V té době prý již byli všichni členové VDT na frontě a do jeskyně nikdo nechodil. Poprvé se do Ochozské jeskyně dostali chodbičkou vlevo nad vchodem, stejně jako v padesátých letech bratři Himmelové. Poprvé se o této možné vstupní chodbičce (která je dnes zazděná) zmiňuje prof. Bauer v r. 1881, ten ji však považuje za objevitelskou chodbu, což ale neodpovídá prvnímu, Hornischovu popisu vstupu do jeskyně, proto ji nazývám „Bauerova chodbička“. Pro úplnost – tento název je můj výmysl.

V průběhu svých výbojů odemkli paklícem i dvířka Horního vchodu. Zde našli rezervní klíč, který tam měli členové VDT pro případ nouze. Od té doby chodili Ryšavý a jeho přátelé do Ochozské jeskyně přes Labyrint. Aby mohli pracovat systematicky, překreslili Feitlovu mapu z měřítka 1 : 2 000 do měřítka 1 : 500 a začali jeskyni přeměřovat. Drobné opravy (výškových bodů) jsou provedeny v Labyrintu, jinde ne. Dr. Ryšavý mi vysvětlil, že pak už skončila válka a oni neměli na Ochozskou jeskyni čas. Věnovali se činnosti ve střední a severní části Moravského krasu.

Od mého měření polygonu za Nowakem v roce 1993 dosud nebyla příležitost měření dokončit. Buď nejsou lidi, nebo není dostupný Nowakův sifon. Situace je o to těžší, že při prostupu za Nowakův sifon je potřeba mít hlídku v povodí a mít s ní spolehlivé spojení. Před časem vandalové zničili telefonní linku mezi sklípkem před jeskyní a vlastní jeskyní. Ale tato závada se dá odstranit. Uvnitř jeskyně je linka funkční až ke Křížovu sifonu. Pro množství vody v Křížové sifonu jsme při poslední prověrce linky kontrolu linky nedokončili. Bylo by tedy zapotřebí zprovoznit telefonní linku a v případě vhodných podmínek provést a dokončit přesné zaměření a zmapování chodeb za Nowakovým sifonem až po Třetí sifon. Nebo nemít hlídku v povodí a riskovat. Ale od té doby, co jsem kdysi s nebožtíkem Ing. Šimíčkem vylezl z Nowaka a patnáct minut poté tudy tekł jeden z vypuštěných hostěnických rybníků, bych to neriskoval. Vlastně mi tehdy možná Šimíček zachránil život, protože mi v Gotické chodbě povídá: „Nemáme zajištěnou situaci v povodí, pojďme nazpátek!“ Hloubku této jeho životní filozofie jsem pochopil už za dvacet minut!

Asi před třemi roky prováděla fa „Povodí Moravy“ čištění Hostěnického potoka bagrem. Při tom bylo splaveno do podzemí značné množství uvolněného bahna, které velmi ztěžuje vstup Procházkovým koridorem i Křížovým sifonem (kontrola naposledy letos v létě). Jak vypadají prostory za Nowakem dnes - nemám vůbec představu. Napadá mi – kde byla Správa CHKO při takovémto nešetrném zásahu v blízkosti přírodní rezervace? Kdyby něco takového udělali jeskyňáři – to by bylo křiku a represí! Už likvidace meandrů a napřímení toku Hostěnického potoka v r.1970 bylo nemravností! (Ale z toho bych dnešní Správu CHKO nevinil).

Navrhoval bych prosadit zřízení sedimentační jímky před Hostěnickým propadáním. Nejlépe hned pod můstkem u čističky. Jímka by nemusela být velká (cca 3 x 6 m), ale přístupná tak, aby se při dvoutřetinovém zaplnění dala vybagrovat! Jako náhradu za devastaci krajiny by ji mohl zaplatit Velkolom. (Pokud by ho k tomu dokázali např. „Ochránci přírody“ donutit).

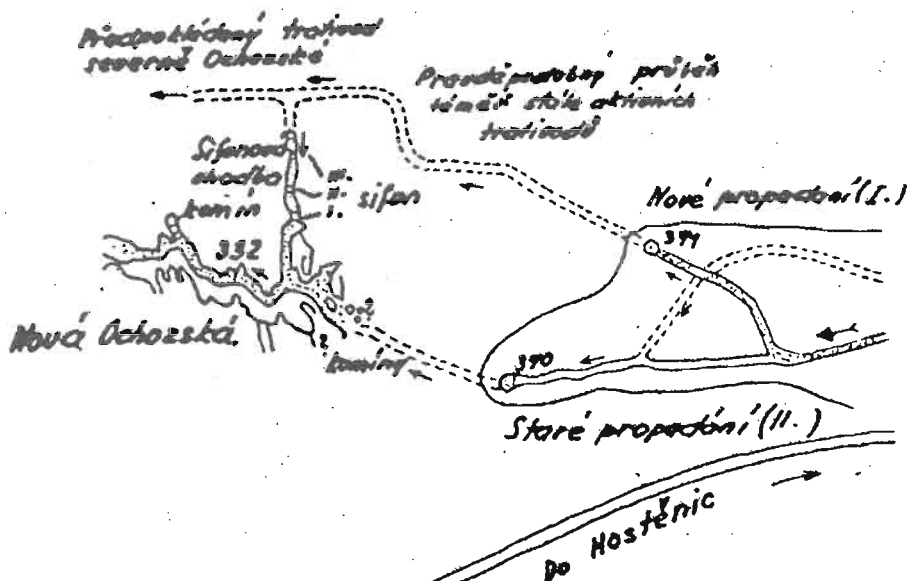
Ale vraťme se do Nové Ochozské chodby. Známé prostory končí tzv. Sifonovou chodbou, která

končí třemi sifony. První dva jsou mělké a dají se vybrat kýblem. Ten třetí je hluboký a křivolaký a přes všechny snahy se jej dosud nepodařilo překonat. Zúčastnil jsem se tří posledních pokusů o jeho překonání. V komoře před Třetím sifonem jsou na stěně dva záznamy. Ten první má datum 4.12.1932 a jsou u něj tři podpisy: Metzker, Zlamal a Reindel a druhý záznam je z 22.1.1933, podepsán Böhmem a Metzkerem. Z toho je zřejmé, že i když němečtí jeskyňáři objevili Nowakův sifon a pokračování jeskyně za ním v r. 1922, komoru před Třetím sifonem objevili až za deset let poté! Po Druhé světové válce poprvé dospěla do této komory někdy na přelomu října a listopadu 1949 skupina Jaroslava Dvořáka. Poznatky a mapku tohoto prostoru publikoval J. Dvořák v článku „Nejnovější výzkumy v nejzazší části Ochozské jeskyně“ v časopise „Československý kras“, roč. 5/1952, str. 15–18. Na výše otištěném obrázku je Dvořákova mapka konce Sifonové chodby se třemi sifony. Na dalším obrázku je Dvořákova představa funkce propadání. V Ochozské jeskyni působím někdy od r. 1982. Příhodu o povodňovém stavu v jeskyni při průniku ke Třetímu sifonu jsem popsal ve svém článku ve Speleu č. 38/2003.

Ještě před tím se nacházelo v komoře před Třetím sifonem dvoupístové ruční kyvadlové

čerpadlo, které tam zůstalo od nějakých předchozích výbojů. Bylo nefunkční, tak je můj syn Petr vynesl z jeskyně a doma jsme je zgenerálkovali. Petr vyměnil píсты, ojnice a záklopy a čerpadlo jsme opět transportovali do jeskyně. Byla mrazivá zima a hladina spodních vod musela být velmi nízká. O poslední pokus o průnik v čase před jarním táním se pokusil můj syn Petr s Ing. Jiřím Dražilem. Když se tehdy večer vrátil, vyprávěl zajímavý poznatek. S Jirkou Dražilem prý čerpali sifon, „tou ruční kývačkou“, až se Jiřímu zdálo, že už by zbytek mohl proplavat. Tak se o to pokusil. Vysvlékl se z overalu i prádla, Petr se kamsi natlačil, aby mu udělal místo a Jirka se ponořil do bahnitě břechy, ve které zmizel. Po chvíli se zase objevily jeho nohy a v té chvíli Jirka uvázl tričkem, které nesvlékl, za stropní výběžek sifonu. Jeho nohy se začaly zmitat, Petrovi došlo, že se děje něco nepatřičného, tak jej za ně popadl a rázně jej z břechy vytáhl. Jirka prý nevydržel s dechem a napil prý se bahnitě vody. Nicméně, když se to povedlo Jirkovi, zkusil to i Petr, s NiFe svítilnou. Když se vynořil na druhé straně z břechy, tak prý viděl další pokračování chodby a asi po čtyřech či pěti metrech další vodní hladinu dalšího (čtvrtého?) sifonu. Kdo nevěří, ať tam běží.

Já jsem tomu tehdy nevěnoval velkou pozornost, protože jsem se domníval, že překonání sifonu je

otázka nejbližšího času. Jamí tání však sifon znovu zatopilo a k dalšímu výboji zde došlo až za několik let. Mezitím jsem na Petrovo vyprávění zapomněl. Když jsem si na ně vzpomněl, tvrdil Petr, že si už z toho nic nepamatuje.

Někdy na přelomu roku 1992 – 93 jsme se o průnik pokusili znovu. Tehdy jsem přesvědčil našeho předsedu Dr. Himmela, že je nutné mít tolik palcových hadic, aby dosáhly až před Nowakův sifon, aby se vyčerpaná voda nemohla vracet. Nějaké hadice jsme měli před tím a já mám dojem, že jsem dokupoval nějakých 120 m hadic. Když jsme všechny hadice propojili, dosahovaly skutečně až několik metrů před Nowaka. (Polygon, který jsem zaměřil, je dlouhý 147,3 m a to předpokládám, že jsem ještě nebyl na konci). Při čerpání jsme museli hadice rozpojit, neboť výtláčná výška čerpadla nestačila na odpor vodního sloupce. Čerpali jsme tedy do prolákliny před Sifonovou chodbou a odtud druhým čerpadlem dál. Pracovali jsme tam někdy v lednu, tři víkendy po sobě. Jen pohonných hmot v agregátu jsme spotřebovali za tři tisíce korun. Nakonec, když už to vypadalo, že se někam dostaneme, přišla obleva a museli jsme práce přerušit. Hadice tam zůstaly. Od té doby jsme se už o průnik nepokusili.

Syn Petr se po návratu z vojny do jeskyně nevrátil. Má jiné zájmy, ale občas mne zpovídá, co v jeskyni děláme. Nedávno jsme se spolu bavili a já jsem řekl, že za dnes známými prostorami Ochozské jeskyně musí být ještě jeden vodosvodný systém chodeb. A že, podle mě, jsou možné dvě cesty do tohoto systému: buď Zkamenělá řeka nebo Třetí sifon. Na to mi Petr doslova řekl: „Na Třetí sifon zapomeň! To je cesta do pekel, protože za třetím sifonem je čtvrtý sifon a kdoví co ještě!“ A pak žij pryč si nic nepamatuje!!!

Sifonová chodba je založena na šikmé puklině. Ta puklina má sklon takových padesát či šedesát stupňů vzhůru k propadání. Dolní část pukliny je celá pokrytá syntrovými náteky až kamsi nahoru do nedohledna. V jednom místě tam funěl průvan. Ten průvan vane zpod náteků. Jednou, ještě v době, kdy jsem začal chodit do jeskyně, jsem do toho průvanového kanálu vlezl. To jsem ještě neměl pořádnou výstroj a měl jsem na sobě silonovou bundu na zip. Stěny průvanového kanálu byly vybrázděny do ostřin škrapů, které mi připomínaly stěnu nad Líšeňským trativodem. Snažil jsem se prolézt v té

díře co nejdál, ale chodbička se zužovala, otočit se nedalo, tak jsem posléze vycouval ven. Když jsem vylezl, měl jsem z té silonové bundy na sobě jen límec a zip. Ostatní zůstalo na ostřinách škrapů. Proč na to vzpomínám? Protože si myslím, že tudy vede vodosvodná cesta Druhého Hostěnického propadání. Ale možná, že je těch vodosvodných cest víc, a fungují postupně – jak se zvyšuje průtok vody!!!!

Druhé Hostěnické propadání vzniklo tak, že v roce 1862 zde lámali otec Martin a synové Klement a Balcar Řičánkovi z Hostěnic kámen a vylomili komín, vedoucí do nitra skal. Do díry shazovali hlínu a štěrkový odpad, který nepotřebovali. V r. 1864 napsali Martinu Křížovi z Líšně, o kterém se dověděli, že zkoumá jeskyně. Ten přijel do Hostěnic 9. září r. 1864 a do díry se spustil. Popisuje, že když se do díry spustil, v hloubce 7,5 m stanul na asi 3 m vysoké hromadě hlíny a vápencového šterku, který sem Řičánkovi naházeli. Když z hromady sestoupil, měl vlevo před sebou (jižním směrem) chodbu, „v níž byly skalní stěny vodami strašně vybrázděny; chodba tato byla balvány zatarasena a plazil jsem se mezi balvány asi 4 m daleko; na místě prostrannějším pozoroval jsem mokrou náplavu hlinito-písčitou, pod skalní stěnu se ztrácející; očividně tu byl blízko otvor k propadání.

Na to jsem se vrátil opět k díře (vstupnímu otvoru – pozn. J.P.); tu šla směrem severním díra, trhlíně skalní podobná, do hlubiny, jejížž dna jsem nedosáhl; plazil jsem se po skalní stěně nad hlubinou dále do malé šířaviny (průměr 8 m), kde mokrá náplava prozrazovala místo, že se tu voda propadáva.

V roce 1879 postiženo bylo okolí Hostěnické velkou povodní; několik dní po povodni navštívil propadání, viděl jsem, že rozvodněný potok neztrácel se v chobotě na místě dřive uvedeném, nýbrž, že naproti lesní pěšince na úpatí vápencového svahu byl otevřen ohromný jícen a že voda s velkým jekotem se do něho vrhala.

Totéž opakovalo se v červnu 1883; při povodni v dubnu 1890 otevřely se na tomto místě dva jícny, do nichž voda hučící se ztrácela.“

Tolik k popisu Druhého Hostěnického propadání, jak je zaznamenal Martin Kříž a publikoval v „Průvodci po Moravských jeskyních“ díl II., autoři Martin Kříž a Florian Koudelka, vyšlo vl. nákladem ve Žďánicích v r. 1902.

Od té doby tekla Hostěnický potok Druhým propadáním – předpokládám – přímo do Sifonové chodby a voda tekla permanentně přes jeskyni. Protože se tekoucí vodou měli němečtí jeskyňáři trvale potíže, nasypali mezi Prvním a Druhým propadáním hrázku, a tak vrátili potok do Prvního propadání. Efektem tohoto počínu bylo to, že voda přestala jeskyni téci a objevovala se jen za povodňových stavů. (Kdy začne vystupovat z Třetího sifonu.)

První propadání leží na kótě 371 m n.m., zatím co Druhé propadání leží na 370 m n.m. Je tedy o metr niž a voda má přirozenou snahu téci do druhého propadání. Občas se po bouři nebo za jarního tání běh koryta, vedoucího k Prvnímu propadání, protrhne a voda teče Druhým propadáním. Tyto stavy naše ZO 6-11 hlídá a břeh neustále zpevňuje.

Proč o tom píšu? Protože jsem přesvědčen, že vyrvat Třetímu sifonu jeho tajemství lze jen tak, že se najde z Druhého propadání cesta, kudy tečou vody do Sifonové chodby. Vertikální rozdíl ústí Druhého propadání a Sifonové chodby nebude větší než 70 m, plus minus nějaký metr. Tím by odpadl obtížný vstup Křížovým a Nowakovým sifonem, sestup do Sifonové chodby by byl možný bez závislosti na prostupnosti sifonu, s údemnou skupinou by bylo snadnější spojení a lépe by se hlídal stav povodí. ZO 6-12 hledá cestu Mechovým závrtem. Proč to nezkusit ve Druhém propadání?

Kdysi v osmdesátých letech minulého století jsme prováděli výzkumy pro firmu „Správa dálkových kabelů“, což byla kamuflovaná armádní organizace. Z výtěžku prací jsme tehdy hradili výzkumy v zadních partiích Ochozské jeskyně. Jednou nám tato firma nabídla těžební práce do výše půl milionu, které potřebovali cca do dvou a půl měsíce proinvestovat. Navrhoval jsem otevření Druhého propadání, čemuž náš předseda, Dr. Himmel nebyl příliš nakloněn, měl obavy z dalšího vchodu do jeskyně, který by bylo nutno chránit před vandaly. Provést takové práce v daném termínu bylo nad naše síly. Obrátil jsem se tedy na tehdejší romské družstvo studentů, o kterých jsem získal dobré reference a doporučení občanů, kterým kopali studny. Romské družstvo mělo o zakázku zájem, ale jen do té doby, než jsem je přivedl na místo a vysvětlil jim, co je zapotřebí udělat. Chápu, že to bylo pro ně nestandardní. Vyděsili se a odmítli zakázku realizovat.

A ještě jedna záhada. Ve druhém díle Absolonova „Moravského krasu“ na str. 242 je mapa Ochozské jeskyně. U konce Nové Ochozské chodby, tj. u Třetího sifonu, je uvedena výšková kóta 327 m n.m. Předpokládám, že je to nejnižší místo, tedy optimální – ustálená hladina vody ve Třetímu sifonu. Podle grafického znázornění výškové situace jeskynních vchodů a dalších krasových jevů mezi stranou 90 a 91 v publikaci bratří Himmelů „Jeskyně v povodí Řičky“ (vydal Závodní klub KSB v r. 1967, nákl. 300 výtisků), leží estavela na výškové kótě 330 m n.m. Ve své práci „Estavela, hydrografický krasový jev“, která vyšla v časopise „Kras v Československu, číslo 1., roč. 1964“ uvádí autor RNDr. Jan Himmel také výškovou kótu: Hádecké estavely 330 m n.m. Že Hádecká estavela estavelou je, jsem se přesvědčil osobně.

Domnívám se, že v neznámých prostorách mezi Prvním Hostěnickým propadáním a Hádeckou estavelou musí oddělovat třetí sifon ještě nějaký předěl, protože když vytéká voda z estavely, je ještě hladina Třetího sifonu v klidu! Alespoň zatím nikdo neprokázal, že tomu tak není!

Domnívám se, že teprve až povodňové vody zaplní prostory mezi Prvním propadáním a estavelou, jsou estavelou, která je už na plném průtoku, škrceny tak, že voda v podzemí dále stoupá, přeteče přes hypotetický předěl (?), dostává se patrně do soustavy sifonů, kterou vody přetékají teprve k Třetímu sifonu, ve kterém se hladina vzvedne a přes Druhý a První sifon přetéká do Sifonové chodby a odtud k Nowaku! Je na čase zjistit, jak to tam je. A já bych se rád ještě dožil rozluštění této záhady! Ve druhé polovině osmdesátých let publikoval Dr. Jan Himmel svoje měření vtoku do prvního propadání a výtoku z estavely a přes třetí sifon za různých vodních poměrů. Vzhledem k tomu, že se situace průtoků v neznámých prostorách může naplavováním dalších vrstev měnit, netroufám si tyto hodnoty uvádět.

Dále se domnívám, že za vodního stavu, kdy je estavela na plném průtoku a teče voda i jejím bočním vývodem, je vodou zcela zahlcen neznámý podzemní tok Hostěnického potoka, který je veden tektonickou poruchou vápencového masívu. Tato tektonická porucha protíná Hádecké údolí v ose Prvního propadání Hádecké Řičky a za nižších vodních stavů zde Hostěnický potok pirátsky stahuje Hádeckou Řičku do podzemí. Nejsem odborník a nikdy bych si netroufal o tom takhle psát. Ale co se nestalo. Jednou

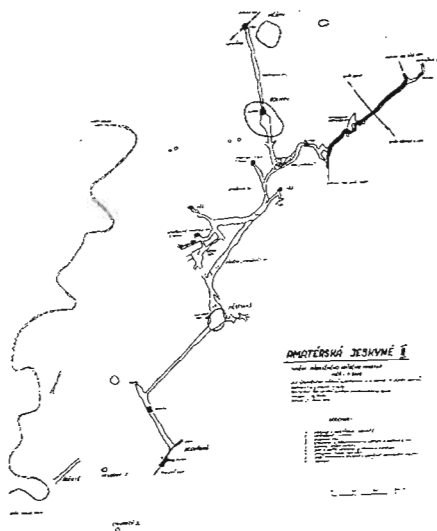
jsem se v údolí setkal s Dr. Ladislavem Slezákem, geologem a jeskyňářem od mláde. Když jsem mu na inkriminovaném místě řekl svůj názor na to, co pod námi asi je, neřekl nic, sundal batoh, vybalil svoje virgule a pak s nimi chodil sem a tam a pozoroval, co dělají. Pak mi vysvětlil, že dno Hádeckého údolí je tvořeno velkými vápencovými balvany, v dávných dobách zřícenými ze stěn údolí. Mezi těmi balvany a na nich je náplava, na které roste současná lesní vegetace. Hypotetický podzemní tok Hostěnického potoka se při výtoku ze skal v blízkosti Prvního propadání Hádecké Říčky lomí po spádu údolí a teče mezi balvany, mezi kterými si našel cestu, asi 7 až 7,5 m pode dnem údolí. Teče asi 60 m od povrchového koryta Hádecké Říčky směrem na jeskyni Liščí díru. Zde se lomí směrem na Malčinu jeskyni. Tolik názor Dr. Slezáka.

A kdyby někomu bylo líto, že jsem mu tímto vyprávěním vzal vítr z plachet, tak může zevrubně

Dva příspěvky k historii Amatérské jeskyně (obrazový dodatek)

Hugo Havel (ZO 6-21 Myotis)

Tato obrazová příloha doplňuje text uvedený ve Speleu 37 na stranách 30 - 34.

Obr. 1. Skica Amatérské jeskyně z února 1972.

vysvětlit, jak je to s trativody vlevo za vchodem, s výkopy v „Lišeňském trativodu“, s průkopem na začátku Předšíně Velkých dómů, se Zkamenělou řekou, s výkopy v „Medvědí trativodu“, s chodbou Jilovou, dnes nazývanou chodbou „U kužele“-a v Labyrintu by se také našlo dost záhad. Jen je popsat a zveřejnit! Ostatně, i z té Nové Ochozské chodby, o které tady píšu, by se možná našly další poznatky! Řada dnešních členů ZO (i když jsou mladší), tam byla dávno přede mnou! Nezlobte se na mne, ale já si myslím, že ti, co přicházejí po nás by to měli znát! Myslím si taky, že vědci jsou předvojem lidské společnosti, ale pak je celá řada sestupně znalých a ochotných pracovníků, kteří realizují závěry vědců. Ostatně i já patřím jen mezi ty, kteří jsou ochotni v potu tváře udělat, co je zapotřebí. Proto si myslím, že generace, která přichází po nás, má právo se dovědět to, co pro některé z nás může být samozřejmé.

Obr.2. Oslavný nápis ve vchodu do Nové Amatérské jeskyně.

PAMĚTNÍ LIST

KE KONEČNÉMU ROZHODNUTÍ O JMĚNU
NEJVĚTŠÍ JESKYNĚ V MORAVSKÉM KRASU

Zástupci Speleologického klubu v Brně o
Oddělení pro výzkum krasu Moravského mu-
zea s radostí a vděčností přijali správu se-
kretariátu plebejdy vědy CSR ze dne 25.
února 1974 a správu předsedy Českého
úřadu geodetického a kartografického
v Praze ze dne 14. února 1974 a konečným
rozhodnutím, schválit pro jeskyni celek na
základních Puntky od po sillon na řezu
Puntky před propastí Mlacočta název ob-
jevitelů .

AMATĚRSKÁ JESKYNĚ

Jméno přivtědění, že tento název je dů-
stojným vyjádřením zásluh mladých a nad-
šených objevitelů, jejich vytrvalé a úspěš-
né mnohaleté práce, za bezmála cenu
tragických obětí

JIRIHO ŠLECHTY (†1965)

MILANA ŠLECHTY (†1970)

Ing. MAREK ZAHRAĐNÍČKA (†1870)

a také obrovského úsilí všech, kteří chtěli
Elvoty dvou mladých badatelů v létě 1870
vyrvat ze spánků smrti při záchranné akci,
která v dějinách speleologie nemá obdoby.
Název Amatérská jeskyně respektuje jak
objevitelská práva, tak i základy v geogra-
fii obvyklé po staletí, od Antiklidy po
Mláco a zastouží si, aby všem budoucím
návštěvníkům vědy připomínal ty obětavé
nadšence, kteří přirodě vyprávěli dobré ta-
lemany Puntky před propastí Mlacočtou.
Ty, pro které bohužel nenšlo ani nedávno
výšle pozemné dílo velkého badatele mi-
nulé generace místo - pro práci amatérů
Speleologického klubu.

A za ty mladé, z nichž některé již nikdy
nepromluví, ohroame poděkovat všem, kdo
je chápali a podporovali v jejich. Buji o pa-
znání, pravdu a spravedlnost. Nová histo-
rie výzkumu Moravského krasu ocení po-
prvu i Vaše zásluhy.

rodina Šlechtova

rodina Zahradníčkova

Oddělení pro výzkum krasu
Moravského muzea v Brně

Speleologický klub v Brně

BRNO, BŘEZEN 1974

Poslední ponor v Lopači

Milan Geršl (ZO 6-23 Aragonit)

Prolézám klikaté chodbičky jeskyně, do tmy mizí stěny černého vápence, pořád je možné jít dál. Dál a dál a pro sebe tak objevit další a další kousky jeskyně. Po kolena se brodím protékajícím potokem, jezera se pokouším překonat rozporem. Jen já a jeskyně. Za čtvrt hodiny by se měl vynořit Honza. Půjdu raději dřív, ať můžu pomoci vystrojenému potápěči z jezera. Skok do potůčku. Potůčku znamenajícího pro nedalekou vesničku odpadní strouhu a přesto jeskyni dodávajícího život...

Je neděle, 3. září 1995. Čekám na plošině u koncového sifonu. Plný zážitků z neznámých částí jeskyně, které jsem prozkoumal, když byl Honza pod vodou. Ve výjimečném klidu můžu sedět na molu a v naprosté všepohlcující pohodě čekat na Honzu. Honza tu měl být už před dvaceti minutami. Možná se při sedmém ponoru v sifonu konečně dostal do nových prostor a nedolal krátké prohlídky. Podle domluvy by to dělat neměl, určitě se nezdrží dlouho. Snad před každým ponorem, u kterého jsem Honzovi asistoval, mi vysvětloval, že není kam spěchat, nikdy. Pokud se potápěč nevrátí, tak je dávno mrtvý, což se dá v přirozeném vztahu voda a člověk snadno pochopit nebo s porouchaným přístrojem, vydýchaným vzduchem či jinou prkutinou sedí na břehu, který se mu podařilo najít a čeká na záchranku. A protože má teplý neopren a okolo dost vody k pití, tak tam prý může čekat třeba den. Po uplynutí smluvené doby se rozhodují pro záchranou akci. Zatím o nic nejde. Ani pro tento případ totiž Honza neměl jakkoli chmurné představy. Z Brna je to blízko, kluci si aspoň zapotápí, a protože se všichni navzájem znají, tak si po akci budou moct popovídat a když to dobře půjde, tak na nějaký ten benzín z Brna jim nakonec rádi přispějeme.

Krátce po třetí hodině ranni byl Honza nalezen bez zámek života.

Proč chodil Honza do Lopače sám se časem pro jeskyňáře může zdát jako naprosto nemyšlitelná věc. Každý z ponorů ho přesvědčil o tom, že v zatopeném sifonu o sířce okolo jednoho metru a výšce často jen do půl metru není pořádně místo pro jednoho,

natožpak pro dva. Byl přesvědčen o tom, že dva lidé v takovéto štěrbíně jsou nebezpeční již tím, že tam prostě jsou. Také k případné záchraně akci v prostorách tohoto druhu Honza přistupoval velmi skepticky. V podstatě se dalo jen spoléhat na to, že úzký sifon s nulovou viditelností bude propulován bez komplikací, kousiček po kousičku, s největší opatrností a rozvahou. Ale s možností záchrany v komíně s volnou hladinou na 15. metru. Vše ostatní se mělo odehrávat až za ním. Nakonec nelze zapomenout ani na to, že byly doby, kdy speleopotápění nebylo příliš rozšířenou kratochvílí a sehnat na akci dalšího, pochopitelně dobrého speleopotápěče bývalo téměř neřešitelným snem.

Častá je otázka, jestli byl Honza hazardér. Při ponorech, u kterých jsem mu asistoval, i při ostatních akcích v jeskyních bylo zpravidla vše pečlivě promyšleno. Rozhodně to nebyly akce s nespoutaným živelným nadšením představující pohromu pro účastníky i pro jeskyně. Jeden z jeho záznamů o ponorech v Lopači říká: „Poslední dobou (co vím asi tak 14 dnů) je vysoký stav vody. Před týdnem – 17. 6. 1995 jsem se ponoru raději vzdal, neboť jsem si netroufl do tohoto vodního „mlýna“ vlézt.“ Ani Honzova speleopotápěčská výstroj neskrývala nic děsivého, rozhodně se o ní nedalo říct, že byla zastaralá nebo dokonce zanedbaná. Mezi našimi jeskyňáři se sice tradovaly historky z Honzových začátků, kdy se při potápění Na Kučách zabral do mapování a před vyděšenými kolegy a hlavně kolegyňemi se vynořil o několik desítek minut později. Především naše holky ho ale takovéto kousky rychle odnaučily a já jsem s ním již nic podobného nezažil. Myslím, že to nebyl hazardér. Myslím, že v tomto směru byl jeho přístup k jeskyňářským akcím úplně normální.

V budoucnu se čtením z mozaiky stvořené z útržků informací získaných od rodiny, potápěčů, jeskyňářů, lékařů a dalších dovidáme další a další informace. Dlouho si také nedokážeme přiznat, že ani přes možnost číst z téměř dokonale skládanek se už nikdy nedovíme skutečnou informaci, proč se

Honza nevrátil. Rozhodně můžu zavrhnout případné domněnky o tom, že by na akci nebyl dostatečně připravený. Jeho fyzická i duševní způsobilost v posledních dnech neutrpěla žádné znatelné újmy, znalost lokality včetně vyhodnocení aktuálního stavu vodního toku se zdála být přiměřenou. Jeho zdravotní stav byl všeobecně dobrý, víme, že byl alergik, ale před ponorem si neztěžoval, dokonce ani nejvil projevy sebemenší nerozhodnosti. Výstroj před ponorem byla připravená a plně funkční. Ani při následujících expertyzách se nenašlo nic, co by směřovalo podezření k potápěčské výbavě. Není pravda, že byl v jeskyni zakliněný. Jeho tělo se vznášelo volně za koncovým sifonem, v nevelkém jezeře, do kterého se dostal. Potápěč, který jej našel, se vedle něj otočil volným přemetem. Nad jezerem byla dýchací atmosféra.

Po dlouhé měsíce se naši skupinou nesou otázky řešící průběh celé akce i její konec. Vlastně nic neřešící. Je konec a konec v tomto případě neznamená nic miň, než konec. Nelze se do nekonečna zamýšlet nad otázkami, jestli to bylo příliš riskantní, když víme, že Honza byl na akce v podobných jeskyních zvyklý, že na této lokalitě měl za sebou již více ponorů, že věděl, do čeho jde. Jeho rozhodnutí nemít pod vodou druhého potápěče lze jen těžko vyhodnotit jako nesprávné. Jednoznačně

nejméně informací se podařilo získat z oblasti medicíny nebo přesněji soudního lékařství. Vlastně to již téměř nebylo možné, a tak se přesnou příčinu smrti nikdy nepodařilo zjistit.

Velmi nadějně vyhlížela ještě nedávno neznámá hladina druhého konce sifonu, když jsem do nové – záchranné šachty poprvé sestoupil. Nikdo nemůže říct, jestli se případně selháni organismu, neočekávaná srdeční slabost, alergický nebo astmatický záchvat mohl projevit při některém z dalších ponorů, kdy je organismus extrémně vytižen, jestli by stejný konec, ale o něco později přinesly dny strávené normálním životem nebo jestli je malým zázrakem to, že se problém nedostavil již při některém z minulých ponorů.

Moc se mi líbil; příznačný závěr článku pana Komárka v časopise *Vesmír*, kde říká „Málokdo si uvědomuje, že život je svou nejnitivější podstatou záležitostí riskantní, nezdravá, nebezpečná a končící smrtí.“

Vylézám ze šachty Lopače, vlastně starého Lopače. Je pondělí 4. září 1995 brzo ráno. Nikdo z nás zatím netuší, že za necelý měsíc bude o pár desítek metrů dál otevřena šachta Nového Lopače, kterou bude bezvládný potápěč vyzdvížen a po roce k ní přibude vápencový pomníček připomínající okamžiky vděřejšího dne.

Tragické události v Moravském krasu

Jan Flek – Kelf

oddělení ochrany jeskyní AOPK ČR

Každoročně koncem srpna se scházejí jeskyňáři v Moravském krasu, aby si připomněli kamarády, kteří výzkumu krasu obětovali to nejcennější – vlastní život. V tomto roce se uskutečnilo vzpomínkové setkání na Jiřího Šlechtu †1965, Milana Šlechtu a Marka Zahradníčka †1970, tj. 35. a 40. výročí jejich odchodu do jeskyňářského nebe.

Pokusím se vzpomenout všech dalších, kteří zanechali v historii výzkumů krasu více či méně výraznou stopu a v důsledku tragických událostí již nejsou mezi námi.

První známou obětí výzkumu Moravského krasu byl pracovník výzkumné skupiny Prof. Karla Absolona, dělník z Ostrova, Jan Němec. Zahynul při výzkumu Kateřinské jeskyně. Domnívám se, že tato událost je méně známá, proto si dovoluji si citovat Prof. K. Absolona: „Tragická smrt Jana Němce 9. ledna 1941. Při vyličení našeho proniknutí do zásypu

nad Kalcitovou jsem zjistil, že to byl náš nejsrdnatější lezec Jan Němec z Ostrova, jenž se na druhou stranu zásypu dostal jako první. Kdekoliv bylo nějaké nebezpečné místo, kdekoliv bylo třeba krkolomné lezení, byl by tento nemluvný borec býval uražen, kdyby mu předák Suchánek nebyl ten úkol svěřil. Hazardoval proti vůli všech kamarádů svým životem, nevěřil na žádné nebezpečí, vyjadřoval se fatalisticky, aniž znal pojem fatalismu. Snad v tom bylo i mnoho bravury, a to se mu nakonec stalo osudným. Ze Zpáteční chodby pronikali jsme zpět stále blíže a blíže ku Hlavnímu dómu, a to prostorami zvlášť nevládnými. Postoupili jsme 23 m dopředu mezi samými sbory až do 22 m dlouhé a 5 m široké šířaviny. Předák J. Suchánek úzkostlivě dbal vydaných instrukcí; zejména tam, kde se ukáže průchod mezi balvany, musí být místo předem dlouhými železnými sochory pečlivě „omakáno“,

u všech balvanů vyzkoušena stabilita a pak strop i boky zabezpečeny trámcí. Toho dne najednou se otevřel mezi balvany otvor tak veliký, že člověk mohl do něho vstoupit. Osudné bylo, že na zavolání odpovídala za otvorem ozvěna z velké prostory. Tím sveden v objevitelské horečce a zapomínaje všech předpisů, skočil J. Němec, nežli mu mohli ostatní zabránit, do této tlamy, aby byl první v nové prostoře, když v tutéž chvíli zuby tlamy zacvakly a balvany sevřely tělo nešťastníka do svého satanského objetí. Po celou hodinu byl Němec v plném vědomí své situace, sám dával pokyny, jak má být vyproštěn, ale čím více uvolňovali zoufalí druhové příšerné pouto, tím větší vahou tlačily balvany ze všech stran a rozmáčkaly ubohou oběť - takže po několika hodinách horníci vyprostili jen bezduché tělo.“

Pokud si dobře vzpomínám, tak když jsem společně s J. Hebelkou dokumentoval tyto prostory, dostali jsme se na konci „Zpáteční chodby“ kulatým úzkým průlezem, kde hvízdal průvan kolem uší, do prostůrky ze všech stran uzavřené drobným štěrkem, který se při každém dotyku sypal. Rychle a opatrně jsme odsud „vycouvali“ ven. Na stěně průlezu jsme si jen povšimli nápisu Jan Němec + 9. I. 1941.

Domnívám se, že pokud se jedná opravdu o ono osudné místo, pak Jana Němce nerozmáčkaly balvany (žádné tam nejsou) za popisovaných dramatických událostí, ale udusil se v sesutém štěrku. Ostatní ho mohli akorát tak tahat na nohy ven, protože se k němu nedostali. To však již není podstatné a není třeba po tom pátrat.

Na dlouhou dobu byl osud k jeskyňářům v Moravském krasu milosrdný. Smrt přišla 5.9.1965, kdy se Jiří Šlechta ponořil do vod Bílé vody v jeskyni 13 C u Holštýna při průzkumných pracích, které měly za úkol proniknutí do neznámého jeskynního systému před Macochou. Jeho spolupracovníci ho vytáhli již mrtvého. Co se stalo, je obtížné si představit. Vzhledem ke zranění na hlavě lze spekulovat o tom, že se uhodil do hlavy, ztratil vědomí a utonul.

Do dlouho hledaných, předpokládaných prostor před Macochou se podařilo proniknout z Cikánského závrtu členům Plánivské skupiny. Pojmenovali je Amatérskou jeskyní. Při zcela mimořádné povodni, která zasáhla naplno oblast Moravského krasu, zde 29. srpna 1970 zahynuli dva speleologové – Milan Šlechta a Marko Zahradníček. Při náhlém vzedmutí vod se jim nepodařilo návrat přes sifon na začátku povodňové chodby a utonuli.

Píše se rok 1985, rok pro jeskyňáře zvláště

tragický: 27. srpna zahynul v šachtě Besson v propasti Svaty Martin ve francouzských Pyreneích Jirka Kubálek, jeskyňář ze ZO 1-06 Speleologický klub Praha.

Václav Krátký, člen ZO 6-17 Topas, dne 12.10.1985 při banální povrchové exkurzi v Moravském krasu, v oblasti Hanáka u Skalního mlýna uklouzl a spadl ze svahu tak nešťastně, že na místě zemřel

19.10.1985 vyrazil pracovník SCHKO Moravský kras Pavel Glozar, jinak také člen Plánivské skupiny, na základě oznámení pracovníků lomu v Mokré u Brna ověřit a prozkoumat nastřelenou jeskyni. Do této doby neměl snad nikdo z jeskyňářů v Moravském krasu poznatky o přítomnosti a nebezpečí CO₂ v jeskyních. Tato zkušenost byla draze zaplacená. Pavlik slanil do propásky naplněné smrtelnou koncentrací plynu a již při dopadu byl prakticky mrtve.

Nevim, jestli jste si povšimli:	5.09.1965
	29.08.1970
	12.10.1985
	19.10.1985

Já jsem si toho povšiml, když jsem si po návratu z lomu Mokrá pro sebe filozofoval o riziku a smyslu jeskyňáření. V pátek jsme se domlouvali s Pavlíkem na jeskyně v Polsku a byla sobota, krásný den, v Blansku probíhalo školení České speleologické společnosti „Speleolog I. stupně“, ale nově založená Záchraná služba České speleologické společnosti spěchala rovnou z pohřbu Vaška na svou první ostrou akci, aby vynesla z jeskyně mrtvé tělo svého kamaráda.

Že by 0. a 5. roky byly pro jeskyňáře v Moravském krasu osudnými? Myslím, že ne. Alespoň další tragicky končící události tomu nasvědčují.

V květnu 1987 vyjíždí skupina ambiciózních jeskyňářů ze skupiny Osiris do italského Caninu. Náhlý příval vod je zastihl při vstupu kolmou šachtou a ve vodopádu nalezli smrt Jaromír Musil, Zdeněk Nigrin a Miroslav Pešek.

Výjimka potvrzuje pravidlo. S napětím i obavami jsem očekával rok 1990. Naštěstí žádná tragédie.

Speleopotápěč Jan Šimeček se 5.9.1995 ponořil do chladných a kalných vod propadání Lopače u Ostrova. Byl sám a tak se již nikdy nedovíme, co se přesně stalo. Jeho tělo se podařilo vyprostit po nezměrném úsilí jeskyňářů, vojáků a dalších až kopanou šachtou.

Že by to prokletí pětiletok přece jen fungovalo?
23.7.1997 zahynul při zpřístupňovacích pracích ve Sloupsko-šošůvských jeskyních Jaromír Braun, předseda ZO ČSS 5-01 Bozkov.

Skupina tří speleologů se vydala 31.10.1998 do jeskyně 13 C. Náhlé zvýšení vodní hladiny, prudký tok a zničený člun jim znemožnil návrat. Na „ostrově“ více jak po pás ve vodě střídavě čekají a bojují na nafouknuté podlážce s proudem. Do Dómu halucinací je to snad ani ne 100 m. Nedaří se, zbývá jen čekat. Jeden z nich to psychicky neunesl a bohužel se pokusil vrátit na poslední suché místo. Byl však již tak podchlazený, že svůj boj s ledovou vodou prohrál. Mrtvé tělo Michala Skyby našel až potápěč o týden později.

18.10.2003 během cvičení stanic SZS v Oderských vrších tragicky zahynul Robert Židlický, dlouholetý člen stanice č.1 Český kras.

Stále více mladých lidí vyhledává tzv. adrenalinové sporty a mezi ně bezesporu patří i speleologie (chcete-li jeskyňáření) a především jeho odvětví speleoalpinismus a speleopotápění. Bohužel mnohý si myslí, že stačí nakoupit dnes již dobře dostupnou, vysoce kvalitní výstroj a výzbroj. To je však ve speleologii bez potřebných zkušeností a znalostí jen malá část prostředků vedoucích k úspěchu.

A tak 14.9.2004 třiatřicetiletá žena zahynula v jeskynním systému Rudické propadání v Moravském krasu na celkové vyčerpání a podchlazení organismu.

Tři horolezci si chtěli zpestřit víkend. Skupina se vydala do podzemí v sobotu v poledne. Do jeskyní slanili v místě, na němž se Jedovnický potok u Rudice propadá a pod povrchem vytváří sérii vodopádů vysokých 86 metrů. Při výstupu na povrch, asi 30 metrů pod zemí, došly mladé ženě síly a zůstala viset na laně v proudech vody.

Horolezci se jí pokusili sami zachránit, ale teprve až poznali, že je to nad jejich síly a zkušenosti, přivolali pomoc. Mladá žena ale později upadla do bezvědomí. Na denní světlo se dostala po třech hodinách záchranné operace až v neděli ráno. To už bylo příliš pozdě.

Čtyři jeskyňáři z Holštejna jsou zatopeni v Nové Rasovně! Nesla se záhadným tamtámem jeskyňářů informace Moravským krasem 27.12.2004. Záchranáři, hasiči, kilometry hadic a hodně obětavosti, hodin čerpání. Dost to připomínalo rok 1970. Naštěstí vylezli sami, bez pomoci, živí a zdraví.

Je rok 2005 a snad jsme si to horší již v minulém roce vybral!

7.08.2005 Téměř tři dny a dvě noci strávil ve dvacetimetrové hloubce pod zemí třicetiletý jeskyňář Martin Bělohoubek z Mikulčic na Hodonínsku, přitom chtěl do jeskyně Křížův závrt sestoupit jen na půl hodiny. Téměř tři dny a dvě noci strávil ve dvacetimetrové hloubce pod zemí. V sobotu po poledni se pod ním v jeskyni šachtě zřítíl kovový žebřík, muž spadl a zlomil si nohu. Z temnoty ho vysvobodili hasiči spolu se záchranáři České speleologické společnosti.

Speleolog zpětně přiznává, že udělal chybu, když se do jeskyně v rozporu s pravidly vypravil sám, i když si myslí, že jeho pád zavinila souhra nešťastných náhod, psal tisk.

Naštěstí vše dobře dopadlo. Proč zmiňuji tyto dva poslední značně medializované případy, které svým šťastným koncem do sledu tragických událostí zdánlivě nezapadají. V prvním případě stačilo mit zajištěné spojení s povrchem a vše bylo „v pohodě“. V druhém případě mě poněkud „nadzvedla“ právě ta poslední věta Martina Bělohoubka. Naprosto se nedomnívám, že jeho pád zavinila souhra nešťastných náhod. Pád zavinil špatný žebřík. Ale příčiny situace, ve které se ocitl byly jen a jen jeho chybou. Vždyť porušil snad všechno, co může zkušený jeskyňář porušit. Snad mimo toho, že měl na hlavě přilbu – aspoň tomu věřím. Souhra šťastných náhod zavinila, že nemá své jméno na paměti desce ve Speleomuzeu ve Vilémovicích. Je třeba si uvědomit, že pokud si zlomíte nohu kdekoliv na povrchu, někam se doplazíte nebo se dovoláte pomoci, ale pokud to bude pod vertikálním stupněm v jeskyni a nikdo o vás nebude vědět, tak to může být opravdu váš poslední „adrenalin“.

22.08.2005 opět banální příhoda snad uklouznutí, ztráta rovnováhy a po pádu ze skály na Holštejně zemřel dlouholetý, zkušený jeskyňář z Holštejna Jindřich Blažek (Vlk).

Rok 2005 ještě neskončil a i když na „pětiletky“ nevěřím, přesto přeji všem šťastný návrat a Zdar Bůh.

Původně bylo mým úmyslem vzpomenout těch, kteří obětovali život při výzkumu Moravského krasu, ale pak jsem rozšířil krátkou vzpomínku i o události, které s Moravským krasem zdánlivě nesouvisí. Uvědomil jsem si, jak sám těžce lovim v paměti události, o datech a jménech nemluvě. Domnívám se, že je třeba se pozastavit v šíleném běhu dneška a

občas vzpomenout nejen zábavných veselých příhod z bádání. Pokud jsem někoho nebo něco opomněl,

tak to určitě nebylo úmyslně a velice se za to omlouvám.

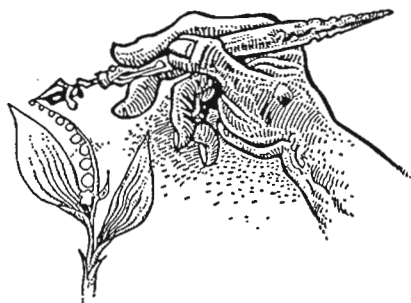
Vzpomínka

Letos uplynulo už dlouhých 20 let, kdy 12. října 1985 při povrchové exkurzi v Moravském krasu tragicky zahynul náš dobrý kamarád Vašek Krátký.

Byl jedním ze zakládajících členů skupiny TOPAS, kde s elánem pracoval při výzkumech, dokumentaci i organizaci života skupiny. Známa byla jeho obětavost, nezištnost a přátelský přístup ke všem, se kterými se v jeskyňářské rodině setkal.

Pro všechny tyto vlastnosti jsme měli Vaška opravdu rádi a stále vzpomínáme na společné chvíle a zážitky v Moravském krasu i na expedicích. Je smutné, že si příroda vybrala svou daň tak brzy- bylo mu teprve 37 roků- a zůstaly už jen vzpomínky.

Jiřina Audyová ZO 6-17 TOPAS

LISTÁRNA A KRÁTKÉ ZPRÁVY

Dokumentace Hynštových jeskyní na Rozměrkách (plošina Skalka, Moravský kras –jih)

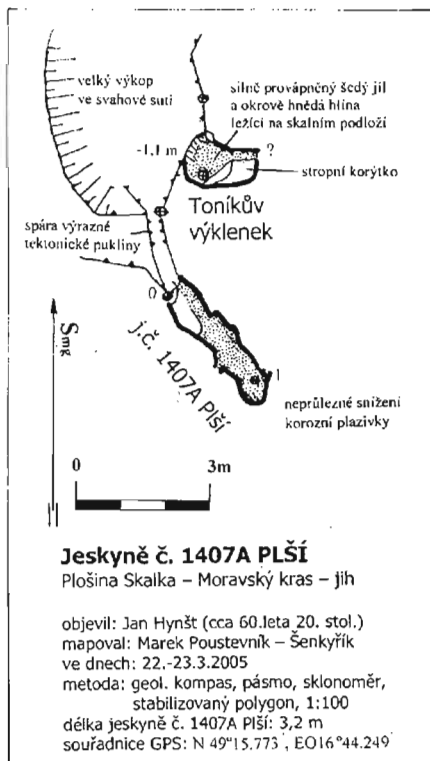
Marek Poustevník –Šenkyřík

Jeskyně č. 1407 Hynštova Na Rozměrkách se nalézá na souřadnicích GPS N 49°15.616', EO16°44.245' (+-9 m) v jz. svahu plošiny Skalka, v jižní části Moravského krasu. Jedná se o velmi málo známou

lokalitu, jejíž polohu donedávna neznali dokonce ani na Správě CHKO, přestože je to nejbližší položená jeskyně od vstupní brány do jižní části Moravského krasu, obce Ochoz u Brna. Od budovy Obecního

Obr. 1. Krásně modelovaná Trpasličí chodba v jeskyně č. 1407 Hynštově na Rozměrkách (foto Marek P. Šenkyřík, 2004).

úřadu se nalézá pouhých 700 m daleko s. směrem. Zpráva o její existenci se dosud objevila v literatuře pouze jednou v r. 1967 v knize bratří Himmelů „Jeskyně v povodí Řičky“.

V Rozměrkách jsem poznal malou jeskyňku, plnou míru a pozitivní energie. Na skále tam roste břechtan, v korunách buků šumí jižní vánek, jeskynní portálek jakoby zval k meditaci. A kdo ví, jestli k tomuto účelu v minulosti i nesloužil. Mohlo to být třeba před sto lety... dějiny Ochoze se píší již dlouho, téměř 800 let. Bůh ví, kolik zamilovaných již odtud hledělo na ohnivě žhnoucí slunce zapadající nad řičmanicko – ochozskou elevací? Dokáží si zde představit žít i skromného ochozského poustevníka. Rozměrky jsou malá, ale svatá jeskyně, a pořád je to zde cítit. Ten soumrak se zapadajícím sluncem, který jsem zde prožil při osamělém mapování, mne svojí atmosférou vrhl přes půl zeměkoule, do mé meditační

jeskyňky nad Řišíkěšem, v Himaláji...

Jeskyně Na Rozměrkách je tvořena systémem tří plazívek o délkách j.č. 1407: 15,1 m, j.č.1407/I: 3 m, a j.č. 1408: 3 m, nalézající se asi 40 m vysoko nad současným dnem údolí, tzn. až těsně pod vrcholovou náhorní plošinou. Jeskynní vchody jsou otevřeny v asi 100 m dlouhém skalním bradlu lažáneckých vápenců, které nepochybně detekuje starou paleoúroveň Ochozského potoka, přítékajícího průlomovým údolím ze směru od Březiny. Přestože vodní tok měl tendenci se o skálu erozně opřít, jeskyni pravděpodobně nevytvořil. Tři metry široký jeskynní portálek (j.č. 1407) je zvětšen mrazovým zvětráváním a jeskyně samotná je tvořena krásnou korozně modelovanou plazívkou, založenou na tektonické puklině jv. směru. Úzinateou chodbičkou se lze prosoukat do vzdálenosti 15 m od vchodu, přičemž za jejím současným koncem, uzavřeným velmi

mladým hnědým hlinitým sedimentem, lze očekávat dosud neznámé pokračování této trpasličí jeskyňky.

Lze se domnívat, že jeskynní portálek Na Rozměrkách byl znám již pravěkým lovčům doby kamenné, kteří podél Ochozského potoka nepochybně putovali ze svých jeskynních sídlišť v Hádeckém údolí ke svým jeskynním sousedům v údolí Křtinském. Jistě si povšimli tohoto strategicky umístěného jeskynního převisku, v blízkosti pitné vody, který je jediný v prostoru mezi oběma údolními. Archeologicky neprozkoumaná plocha pod převisem však má rozlohu pouze 3,5 m² a je pokryta jen malou vrstvou mladé hnědé hlíny.

Jeskyně Na Rozměrkách a její blízké okolí je dlouholetým pracovištěm ochozského speleologa Jana Hynšta (ŠENKYŘÍK, M. P., 2004, 2005), který této lokalitě věří již téměř padesát let. Proto jsem si dovolil historický název této speleologické lokality doplnit na památku jeho jménem. V r. 2003 se nad Rozměrkami začalo vznášet tajemno v souvislosti s virgulovými měřeními Ladislava Slezáka, který zde svému generačnímu druhu Janu Hynštovi předpověděl existenci neznámé jeskyně velkých dimenzí. Její anomálii spolu sledovali směrem k vrcholu Ochoze.

V r. 2004 mne Jan Hynšt požádal, abych provedl mapovou dokumentaci této jeho tradiční badací lokality. Dokumentačních prací jsem se zhostil v květnu a červnu 2004 a jejich výsledkem je kvalitní speleologická mapa, která tvoří přílohu k tomuto článku, a z níž lze o Hynštově jeskyni Na Rozměrkách vyčíst více dalších informací.

V lesní trati Na Rozměrkách v jz. svahu plošiny Skalka lze najít řadu opuštěných speleologických výkopů, které zde Děda Ochoz hloubil při hledání neznámých jeskyní od počátku 60. let 20. století. V r. 2004 mne RNDr. Antonín Tůma ze Správy CHKO MK upozornil na existenci malé neevidované jeskyně nacházející se v z. svahu plošiny Skalka, v prostoru mezi jeskyní č. 1407 Na Rozměrkách a lomem Skalka s.r.o. Tato lokalita ho zaujala stropním korýtkem, a proto mne vyslal provést její rekonstrukci. Po příchodu na určené místo jsem zjistil, že jsem tuto lokalitu již jednou navštívil v pol. 80. let, a od té doby se nezměnila. Jeskyně se nalézá na souřadnicích GPS: N 49°15.773', E 016°44.249' (+-9 m), v nadmořské výšce 407 m (na zákl. odečtu

ze ZM ČR). Je tvořena korozní plazivkou, vázanou na výraznou tektonickou puklinu jv. směru, která ve vzdálenosti 3,2 m od vchodu končí neprůlezným snížením a zúžením. Vlevo, o 3 m níž, se nalézá malý Toníkův výklenek se stropním korýtkem, který působí dojmem ucpaného vertikálního paleoponorného komína. Drobný speleologický průzkum, který jsem zde v zářepí (r. 2004) provedl, však paleoponornou funkci výklenku nepotvrdil. Ve slepé skalní kapse tam na pevném skalním podloží leží provápněný šedý jíl a okrově hnědá hlina. Lokalita se nejeví být speleologicky perspektivní, ale je nedobádaná. Bylo by však nutné, za cenu přesunu většího objemu materiálu, sledovat tektonickou puklinu do větší hloubky. Možnou přítomnost paleoponoru Březinského potoka zde - v nárazovém svahu plošiny Skalka - nelze proto ještě vyloučit. Před vchodem do jeskyně je dosti velký výkop ve svahových sedimentech, který byl nezbytný k odhalení tektonické pukliny s jeskynní chodbičkou. Objem vykonaných prací dokazuje, že ten, kdo zde kopal, tomuto místu věřil. Protože jsem téměř s jistotou věděl, kdo to byl, zeptal jsem se na to Dědy Ochoza a Jan Hynšt své autorství potvrdil. Objevitelem této jeskyně byl tedy v 60. letech 20. století Jan Hynšt z Ochoze, který ji sám pokřtil na jeskyni (č.1407A) „Pliši“. V březnu 2005 jsem vyhotovil jeskyni č.1407A Pliši základní mapovou dokumentaci. V literatuře byla tato lokalita až do tohoto okamžiku neznámá (ŠENKYŘÍK, M. P., 2005).

Tento příspěvek byl doplněním bloku obsáhlých článků o krasových jevech plošiny Skalka, zveřejněných ve sborníku Speleofórum 2005.

Literatura:

- HIMMEL J., HIMMEL P. (1967): Jeskyně v povodí Říčky. ZK ROH KSB. Brno.
ŠENKYŘÍK M., P. (2004): Speleologický průzkum závrtku Zub na plošině Skalka v jižní části Moravského krasu (1994-2004). Objev jeskyně č.1410B Soví komín. Acta Speleohistorica, 1/2004. Brno. 35 s.
ŠENKYŘÍK M., P. (2005) Plošina Skalka – základní studie o neznámém speleologickém problému jižní části Moravského krasu. Acta Speleohistorica, 4/2005. Brno. 70 s.

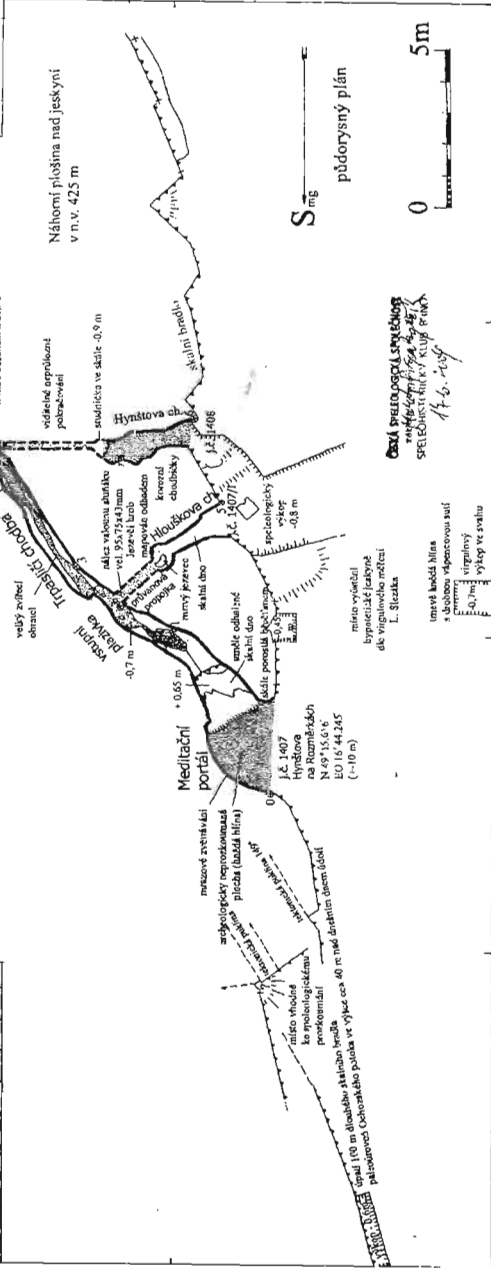
Jeskyňe č. 1407 (1408)
HYNŠTOVA NA ROZMĚRKÁCH
 Plošina Skalka, k. ú. Ochoz u Brna
 Moravský kras - jih
 pracoviště: Jan Hynšt z Ochozí
 mapoval: Marek P. Šenkýřik, ZO ČSS 6-26 SHKB
 ve dnech: 28. 5. - 14. 6. 2004
 metoda: geologický kompas, pásmo, stabilizovaný
 měřítko: 1:100, půdorys
 délka jeskyňe: č. 1407 - 15,1 m (p.b. 0 - 4)
 č. 1407/I - 3m
 č. 1408 - 3m

"Dětská Ochoz"
 speleolog Jan Hyašík
 foto: M. P. Š. 22. 7. 2004

SHKB 2004
 GP
 CP 4.0.0. BROS
 aplikace geodetické
 a měřicí techniky
 ZO ČSS 6-26 SHKB
 Marek P. Šenkýřik
 přesné mapování
 podzemních prostor
 e-mail: poustevni@seznam.cz
 marek
 0 100%
 stupně přesnosti

Krátké zamyšlení

Igor Audy (ZO 6-17 Topas)

Obyvatelé krásových obcí neprojevují většinou valný zájem o jeskyně a speleologickou činnost. O to větší bylo mé překvapení, když pan Emil Rybář, rodák ze Suchdola, mě daroval básničku „Zlatí kluci“. Tento pán se téměř před padesáti lety podílel na objevech Němcových jeskyní. Posuďte sami jak pěkně vystihl pocity člověka z exkurze do Suchdolského ponoru. Zajímavé na tom ale je, že pan Rybář s námi tuto jeskyni ani jinou podobnou nenavštívil a speleologii se nezabývá.

ZLATÍ KLUCI

Šel bych do nebe, nemohu.
Tam žádné schody nevedou.
A do jeskyně jít mohu?
Ani tam vlaky nejedou.

Po žebříku, jak do pekla,
mlčky jdem. Čela se rosí.
Aby tam voda netekla,
o to jediné teď prosí.

Ještě jednou oči zvedám
a na pozdrav rukou mávám.
Vrať se, slyším! Já se nedám
i když život v sázku dávám.

Slunce zhaslo i když byl den.
Po kolenu v leže taky,
metr za metrem všichni jdem.
Kdepak je slunce a mraky?

Za chvíli už zase stojím
a slyším ze spodu hlasy.
Mám se přiznat, že se bojím?
Ne! Co by o mně řekli asi?

Držím se lana jako klíště.
Jsem rád, že je tu tma. Blednu.
Už vím, že nepůjdu příště.
Teď ale pomalu ke dnu.

Dotkl jsem se nohou země.
Něco tiše na zem spadlo.
Něco ozvalo se ve mně,
co mě nikdy nenapadlo.

To velebně ticho kolem
a klenba jak v katedrále.
Stojíme tam němí spolem
a nechce se nám jít dále.

Já chci jít rychle nazpět
a napsat to i za tebe.
Poděkujte, lidé, za svět,
za podzemí i za nebe.

Byl jsem tam s vámi jako host,
ale co jsem napsal, platí.
Uviděl jsem a zažil dost,
díky vám všem, kluci zlatí.

Suchdol 7. 3. 2005 / ERoS /

Jeskyňářské návštěvy v Kovárně v Obřím dole

Letos byla asi řada jeskyňářů zklamána, že jsme jim nevyšli vstříc individuální návštěvou podzemí Obřích dolů. Návštěvníký okruh je komerční záležitost a máme se co ohánět, aby provoz nebyl prodělečný. Tento provoz v červenci a srpnu nelze narušit individuální návštěvou a ani nemá cenu se o to pokoušet přímo na místě u našich sličných průvodkyní či méně sličných průvodců. Není v jejich kompetenci cokoli dohadovat. Ani slevu nemůžeme na jeskyňářský průkaz poskytovat – nejsme státem dotované turistické jeskyně. Jeskyňářům se

základními zkušenostmi lze umožnit poznání celé gustavské čocky, tj. dobývek mimo turistickou část. Ale něco za něco. Při exkurzi nutno něco odpracovat – práce je tady na několik let. Uvítáme čtyř až šestičlenné skupinky, ale jen na podzim mimo turistickou sezónu, pro otrlejší možno výjimečně i v zimě. Pracovní exkurzi je však s námi nutno dohodnout na pevný termín hodně dopředu. Sobot a neděl se nějak nedostává, ideální jsou všední dny.

Za alberického jeskyňáře Radko Tásler

ZAPOMENUTÉ A NETRADIČNÍ VÝZKUMNÉ POSTUPY

Sovy nejsou, čím se zdají být, aneb jak je to s vědeckými články ve Speleu

Michal „Cimbál“ Hejna (ZO 1-02 Tetín, michal.hejna@lhoist.com)

Jsem čtenářem Spelea téměř od jeho počátků a jako jeskyňář-laik, v lepším případě jeskyňář-odborná veřejnost, jsem vždy pročítal se zájmem články a vědecké vývody našich otitulovaných kolegů. Jenže

Před nedávnem jsem se v areálu Velkolomu Čertovy schody setkal s českou kapacitou přes tentakulity. Sdílel mi, že Velkolom Čertovy schody je významná tentakulitová lokalita a aby mi to dokázal, našel tentakulita téměř na každém kameni. V podstatě to probíhalo tak, že zvednul vzorek, chvíli ho luxoval lupou a pak mi ukázal jednoho nebo dva tentakulity, což bylo něco tak malého až imaginárního, že to mohlo být v podstatě cokoliv. Vrcholem celého odpoledne bylo, když našel zcela nový druh, což mi dokazoval na tom už takhle miniaturním tentakulitovi nanomřívým proužkem, který prý ostatní druhy nemají. Jelikož vlastního tentakulita doma hned tak někdo nemá, vydal jsem se na tuto lokalitu s kladivkem a lupou hned druhý den. Celé odpoledne jsem roztloukal kameny, ale žádného tentakulita jsem nenašel. A pak mi to došlo. Žádný tentakulit neexistuje!!!

Vznik tektakulitů se, dle analýzy mé a kolegy Majera, dá vysledovat v pozdních nočních hodinách v jednom bowlingovém klubu, kde dva doktoři slyšeli rozhovor dvou opilců u vedlejšího stolu.

„Ten to ten to.... ten to kulí, ty vole!“

„Co.....cože? Jakej tentakulit, vole?“

„Tentakulit,“ zvolal nadšeně jeden z těch doktorů, „to je nápad, téma se budeme zabývat.“

„A co to vůbec je ten tentakulit?“ zeptal se ten druhý doktor.

„To ještě nevím, ale musí to být hodně malé, aby to nebylo vidět.“

Celá ta věc mi nedá spát. Neexistují-li tentakuliti, jak je to potom se všemi těmi hydrotermálními vznikly jeskyní, paleokrasy, pseudopaleokrasy a paleo-pseudokrasy a ostatním. Nekalkulují pisatelé těchto článků s tím, že normální člověk si nikdy nepřizná, že podobným věcem nerozumí a místo logického: „Co to ten chlap plácá, vůbec to nechápu,“ reagují ve snaze nevy padat jako nevzdělanec: „Jo, přesně tohle jsem si myslel taky.“? Ostatně, vždyť to napsal On. (Průkazný pokus jsme provedli před několika lety, kdy jsem jako chudý student prováděl v Koněpruských jeskyních a zkusili jsme návštěvníkům namluvit, že mozkovna makaka je ve skutečnosti lebkou druhohorní medúzy. Nezaznamenali jsme jedinou reakci.) Co když tito autoři bezostyšně lžou, jen aby nás oslnili? A pokud si myslíte, že nemám pravdu, dokažte mi to. A dokažte mi, že opravdu existuje něco jako paleopseudokras. A dokažte mi, že neexistují mimozemšťané.

Není už na čase zvolat, že král je nahý? Že už těmto vzdělcům nevěříme? Dokázat jim, že jsme prokoukli jejich hru. A kdyby se snad chtěli hájit, že tomu tak není, utlučme každý jejich argument po vzoru Jihočeských matek výkřikem: „To je lež!“

Jak dlouho se necháme ještě oblbovat?

Za SSVVHVVPVČJSAJP (Spolek skeptiků vůči všemu, hlavně vědcům publikujícím v časopisech jako Speleo a jemu podobných).

Vyhláška správy jeskyň.

Průvodčí u vchodů do všech jeskyň, v době sezony od 15. dubna do 30. září, od 7 hodin ráno do 7 hodin večer.

Mimo sezonu dlužno se přihlásiti ve Skalním Mlýně.

Jeskyně jsou po celý rok (i v zimě) otevřeny.

Ceny vstupenek:

I. Obyčejná jednotlivá vstupenka pro dospělé:

- a) Punkviny jeskyně, dno Macochy, Kateřinská jeskyně (po suché zemi) Kč 10.—
- b) nově objevené vodní a krápníkové dómy Punkvy (po člunech) Kč 20.—

II. Snižené vstupenky:

- a) *Hromadné návštěvy žáků obecných, měšťanských a středních škol:* Punkviny jeskyně, dno Macochy a Kateřinská jeskyně Kč 2.—
Nově objevené vodní a krápníkové dómy Punkvy (po člunech) Kč 10.—
- b) *posluchači vysokých škol (po předložení legitimace a vojáci (nedůstojníci):* Punkviny jeskyně, dno Macochy a Kateřinská jeskyně Kč 2.—
Nově objevené vodní a krápníkové dómy Punkvy (po člunech) Kč 10.—
- c) *Děti pod 15 roků v průvodu dospělých:* Punkviny jeskyně, dno Macochy a Kateřinská jeskyně Kč 2.—
Nově objevené vodní a krápníkové dómy Punkvy (po člunech) Kč 10.—
- d) *Hromadné návštěvy spolků PŘEDEM OHLÁŠENÝCH (proti předložení spolkové legitimace:* Punkviny jeskyně, dno Macochy a Kateřinská jeskyně Kč 7.50
Nově objevené vodní a krápníkové dómy Punkvy (po člunech) Kč 15.—

Obsah

OD REDAKČNÍHO „KRÝGLU“ (ÚVODNÍK)	1
AKTUÁLNÍ INFORMACE	1
Zprávy z předsednictva	1
DOMÁCÍ LOKALITY	2
Velká voda v povodí Punkvy – březen 2005	
<i>Dostál Ivo Český hydrometeorologický ústav, Kroftova 43, 616 67 Brno</i>	<i>2</i>
Přehled speleologických prací provedených v jeskyni Ponoru Lopače v období 1995 – 2005/Summary of speleological works effected in cave Ponor of Lopač during 1995 - 2005	
<i>Sířelec Petr, Doležal Filip, David Robert, Musil František, Hypr Dušan</i>	<i>5</i>
Co se děje pod Javorkou ?	
<i>Jiří Dragoun (ZO ČSS 1-11 Barrantien)</i>	<i>8</i>
ZAHRANIČNÍ AKCE	12
Baia Sprie – jedno z nejznámějších rudních ložisek severního Rumunska	
<i>Petr Pauliš (ZO 5-07 Antroherpon)</i>	<i>12</i>
PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ	15
Indicie o existenci nezvěstného historického podzemního objektu v Bílé hoře v Brně	
<i>Marek P. Šenkyřík</i>	<i>15</i>
Zápis o objevu podzemní chodby pod severním ambitem chrámu Panny Marie ve Křtinách	
<i>Marek P.Šenkyřík (ZO ČSS 6-31 Speleologický průzkum poustevník Marek)</i>	<i>16</i>
TROCHA HISTORIE	18
Záhady Ochozské jeskyně	
<i>Josef Pokorný (ZO 6 – 11 Královopolská)</i>	<i>18</i>
Dva příspěvky k historii Amatérské jeskyně (obrazový dodatek)	
<i>Hugo Havel (ZO 6-21 Myotis)</i>	<i>26</i>

VÝROČÍ A VZPOMÍNKY 28

Poslední ponor v Lopači

Milan Geršl (ZO 6-23 Aragonit) 28

Tragické události v Moravském krasu

Jan Flek – Kelf (oddělení ochrany jeskyní AOPK ČR) 29

Vzpomínka 32

LISTÁRNA A KRÁTKÉ ZPRÁVY 32

Dokumentace Hynšových jeskyní na Rozměrkách (plošina Skalka, Moravský kras –jih)

Marek Poustevník –Šenkyřík 32

Krátké zamýšlení

Igor Audy (ZO 6-17 Topas) 36

Jeskyňářské návštěvy v Kovárně v Obřím dole

Radko Tásler 36

ZAPOMENUTÉ A NETRADIČNÍ VÝZKUMNÉ POSTUPY..... 37

Sovy nejsou, čím se zdají být, aneb jak je to s vědeckými články ve Speleu

Michal „Cimbál“ Hejna (ZO 1-02 Tetin.) 37

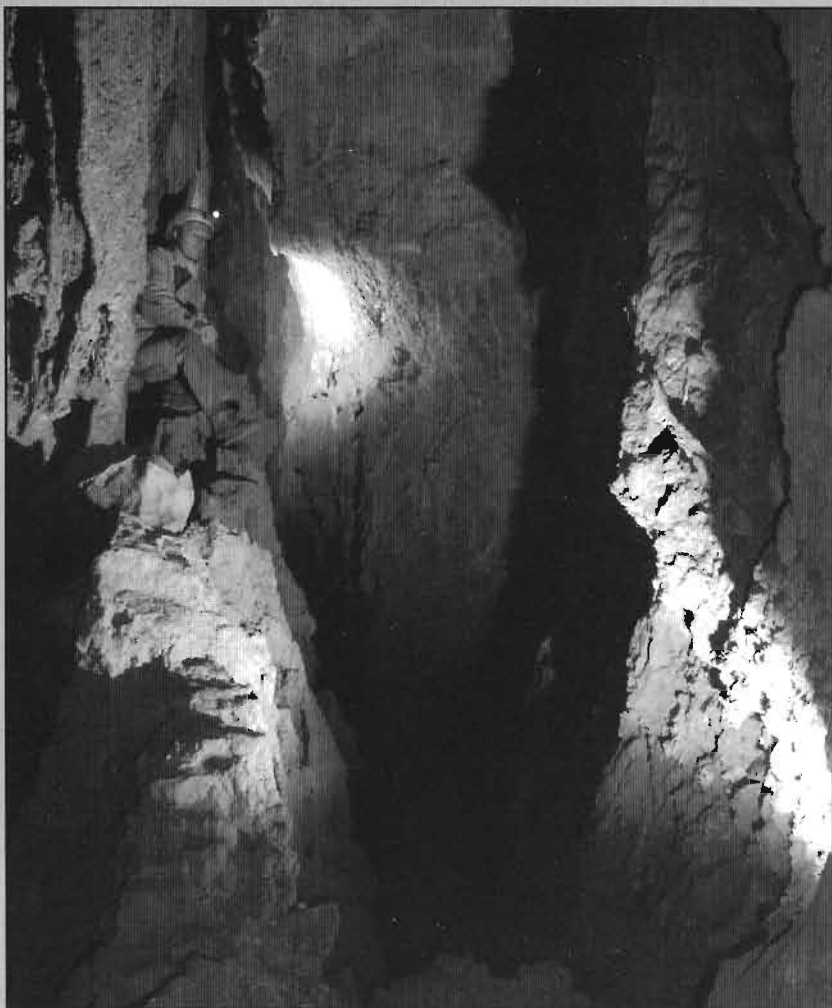

Vodoměrná stanice Holštejn – prohloubené koryto a pohled na rozměry transportovaných valounů (foto I. Dostál, duben 2005).

Rozvodněná Punkva u ČKD v Blansku dne 19.3. 2005 (foto J. Vít).

SPELEO – svazek č. 43 (prosinec 2005).

Vydala Česká speleologická společnost (předsednictvo, Kališnická 4/6, 130 00 Praha 3).

Redakční rada: Jan Vít, Libor Beneš, Jiřina Novotná, Pavel Bosák, Jiří Otava, Václav Cílek, Jan Sirotek, Michal Kolčava.

Vychází nejméně 1x ročně.

Ev. č.: MK ČR E 12655. Vydávání časopisu Speleo v r. 2005 bylo podpořeno v rámci výběrového řízení MŽP ČR na podporuprojektů předkládaných neziskovými organizacemi.

Náklad: 1400 výtisků.

Do tisku připravil, grafická úprava a sazba: Jan Vít.

Vytiskla tiskárna D+H Veverská Bítýška.

ISSN 1213-4724